

SÁMEDIGGI SAMETINGET

Sametinget

**Evaluering av tilskudd
til utvikling av samiske læremidler**

Våren 2007

SÁMEDIGGI SAMETINGET

Sametinget

**Evaluering av tilskudd
til utvikling av samiske læremidler**

Våren 2007

Forord

Finnut Consult AS ble engasjert av Sametinget for å gjennomføre en evaluering av tilskudd til utvikling av samiske læremidler. Formålet med evalueringen var tredelt:

- en helhetlig gjennomgang av tilskuddsordningen for utvikling av samiske læremidler herunder en kartlegging av effekten av samisk læremiddelutvikling og om målene i Strategisk plan er oppfylt
- komme med forslag til videre læremiddelarbeid
- gi svar på om forvaltning av midler til utvikling av samiske læremidler fortsatt bør være Sametingets ansvarsområde

Rapporten presenterer beskrivelser, analyser, vurderinger og forslag.

I løpet av evalueringsperioden har det vært tre møter med styringsgruppen som for øvrig har bestått av følgende personer fra Sametingets administrasjon:

- Julie Eira, avdelingsdirektør, avdeling for opplæring, språk og kultur
- Inga Margrethe Eira Bjørn, underdirektør, avdeling for opplæring, språk og kultur
- Lennart Mikkelsen, underdirektør, avdeling for opplæring, språk og kultur
- Lill Westerfjell Kalstad, seniorrådgiver og prosjektkoordinator

Referansegruppen har vært en rådgivende ressurs for både Sametinget og evaluator under utføringen av evalueringen og tolkningen av de funn som er gjort. Følgende institusjoner har vært representert i referansegruppen:

- Salas v/Brita Kåven
- Utdanningsforbundet v/Ingrid Steinlein
- Samisk faglitterær forfatter- og oversetterforening v/Jon Trygve Solbakk
- Senter for statlig økonomistyring v/Simen Olstad
- Samisk foreldrenettverk v/Ronald Urheim

Fra Finnut Consult AS har tre seniorrådgivere vært involvert. Målfrid Baik og Stine Larsen Loso vært involvert gjennom hele evalueringen. Jan Aslaksen har bistått i den tekniske gjennomføringen og presentasjonen av spørreundersøkelsen, mens daglig leder Ole-Magne Kleven har vært kvalitetssikrer.

Finnut Consult AS bærer det hele og fulle ansvaret for innholdet i rapporten.

Vadsø, 13.april 2007

Finnut Consult AS

Sammendrag

Det første kapitlet er en gjennomgang av bakgrunnen for evalueringen av tilskudd til samiske læremidler. Mandat og problemstilling fra Sametinget er gjengitt, og definisjon av samiske læremidler blir beskrevet med utgangspunkt i *Samisk læremiddelutvikling – Strategisk plan 2001-2005*. Siste del vies til en redegjørelse av hvilke metodiske prinsipper som er benyttet.

Det viktigste dokumentet som ligger til grunn for evalueringen er dokumentet *Samisk læremiddelutvikling – Strategisk plan 2001-2005*. Planen ligger til grunn for utlysningene av de tilskuddene som er gitt i planperioden. I tillegg er de årlige budsjettene med postene som knyttes til læremiddelutvikling forankret i dette dokumentet. I kapittel to gis en detaljert gjennomgang av innholdet i planen. Visjon, tilstand og behov samt profil og prioritering presenteres. Den største satsingen har vært knyttet til utvikling og produksjon av læremidler i og på nordsamisk, mens på lule- og sørsamisk har prioriteringene vært knyttet til vitalisering og videreutvikling av språket. I kapitlet gis det også en gjennomgang av mål, strategier og tiltak som er nedfelt i de årlige budsjettene og knyttet til læremiddelutvikling.

I tredje kapittel blir det sett nærmere på produksjon og utvikling av samiske læremidler. Rollen og ansvarsfordelingen mellom forlagene og Sametinget er beskrevet. Sametingets rolle knyttes til planlegging, overordnet prosjektstyring, veiledning, kvalitetssikring, kompetanseutvikling og evaluering. Forlagene har ansvaret for rekruttering og oppfølging av forfatterne, manuskriptutvikling, grafisk design, kvalitetssikring, produksjon, markedsføring og salg av læremidlene. Samarbeidet mellom Sametinget og forlagene er også viet oppmerksomhet. Tilskuddene gis med bakgrunn i et sett med retningslinjer og generelle kriterier for utvikling og produksjon av samiske læremidler. Disse presenteres også i kapitlet.

Blant evalueringens hovedspørsmål er antall læremiddelprosjekter, gjennomstrømming og dekningsgrad av læremidler. Dette er nærmere behandlet i kapittel fire. Antall læremiddelprosjekter som mottar støtte i planperioden er kartlagt. Videre er det foretatt en gjennomgang av antall ferdigstilte læremiddelprosjekter, samt at det er sett nærmere på antall læremidler som ikke er ferdigstilte. I kjølvannet av dette vies det oppmerksomhet til avsetningen av tilskuddsmidler til læremiddelprosjekter i perioden 2000-2005. Gjennomstrømmingstiden det tar fra oppstart til ferdigstilling av læremiddelprosjekter er beregnet. Beregningen er gjort med utgangspunkt i læremiddelprosjekter med tilskudd under og over kr 100 000. Videre er det sett på fordelingen av læremiddelprosjekter knyttet til språkområder utdanningsnivå (barnehage, grunnskole og videregående opplæring).

Brukernes opplevelser og erfaring med samiske læremidler er tema i kapittel fem. Brukernes stemme er kommet til uttrykk gjennom deltakelse i spørreundersøkelse og gruppeintervjuer. I dette kapitlet vurderes i hvilken grad målsettingene som er kommet til uttrykk både gjennom Strategisk plan, lovverk og læreplaner er oppnådd. Likeledes er kvaliteten og nytteverdien av samiske læremidler diskutert og vurdert. Et annet viktig tema som ble belyst var tilgjengeligheten til, og bruken av, samiske læremidler. Rollen til forlag, kommuner og Sametinget ble også berørt av brukerne.

Sjette og siste kapittel gir en samlet vurdering av de viktigste funnene som er gjort i evalueringen. I tillegg presenteres tilrådninger for det videre arbeidet med utvikling og produksjon av samiske læremidler.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	11
1.1	Bakgrunn	11
1.2	Mandat og problemstillinger	11
1.3	Definisjon og begrepsavklaring	12
1.4	Gjennomføring og metode.....	13
1.4.1	Kildesøk og dokumentanalyse	13
1.4.2	Kvantitativ tilnærming.....	13
1.4.3	Kvalitativ tilnærming.....	14
2	Strategisk plan 2001-2005 og årsbudsjett i planperioden	16
2.1	Bakgrunn	16
2.2	Samisk læremiddelutvikling – Strategisk plan 2001-2005.....	16
2.2.1	Visjon	16
2.2.2	Tilstand og behov	16
2.2.3	Profil og prioritering i planperioden.....	17
2.3	Årlige budsjett 2001 – 2005	19
2.3.1	Mål og prioriteringer for budsjettåret 2001	19
2.3.2	Mål og prioriteringer for budsjettåret 2002	20
2.3.3	Mål og prioriteringer for budsjettåret 2003	20
2.3.4	Mål og prioriteringer for budsjettåret 2004	21
2.3.5	Mål og prioritering for budsjettåret 2005	21
2.4	Vurdering av strategisk plan og budsjettene i planperioden	22
2.4.1	Strategisk plan.....	22
2.4.2	Årlige budsjett.....	23
3	Produksjon og utvikling av samiske læremidler.....	24
3.1	Innledning.....	24
3.2	Kort tilbakeblikk.....	24
3.3	Roller og ansvarsfordeling	25
3.4	Vilkår for utvikling og produksjon av samiske læremidler.....	26
3.4.1	Retningslinjer og kriterier	26
3.4.2	Beregningsgrunnlag for tilskudd.....	27
3.5	Forlagenes oppgaver og rammebetingelser	28
3.5.1	Brukerutvikling og begrensede inntektsmuligheter	28
3.5.2	Ressurser og kapasitet	31
3.5.3	Bruk av referansegruppe.....	31
3.6	Formidling, markedsføring og salg av læremidler.....	32
3.7	Forfattersituasjonen.....	33
3.8	Sametingets rolle og samarbeid med forlagene	35
3.9	Vurderinger.....	36

4	Produksjon av samiske læremidler	39
4.1	Innledning.....	39
4.2	Læremiddelprosjekter i planperioden	39
4.2.1	Antall læremiddelprosjekter som mottar støtte.....	39
4.2.2	Ferdigstilte læremiddelprosjekter.....	40
4.2.3	Læremidler som ikke er ferdigstilte	41
4.3	Gjennomstrømning.....	44
4.4	Dekningsgrad.....	46
4.5	Vurderinger.....	46
5	Brukerperspektiver	48
5.1	Innledning.....	48
5.2	Målsettinger.....	48
5.3	Kvalitet og nytteverdi.....	50
5.4	Tilgjengelighet og bruk	51
5.5	Rollene til forlag, kommuner og Sametinget	54
5.6	Vurderinger.....	54
6	Vurderinger og tilrådninger	56
6.1	Grad av måloppnåelse	56
6.2	Effekter av tilskuddsordningen	57
6.2.1	Økonomistyring og produktivitet.....	57
6.2.2	Brukereffekter av tilskuddsordningen	58
6.3	Sametingets rolle.....	59
6.4	Tilrådninger for det videre arbeidet	61
7	Referanseliste.....	64

Tabelloversikt

<i>Tabell 3.1: Elevtallsutviklingen i fra skoleåret 1999/2000-2005/2006.....</i>	<i>29</i>
<i>Tabell 3.2: Tildeling av støtte til utvikling av samiske læremidler 2001-2005. ....</i>	<i>30</i>
<i>Tabell 4.1: Antall påbegynte læremiddelprosjekter i planperioden .....</i>	<i>39</i>
<i>Tabell 4.2: Ferdigstilte læremiddelprosjekter som er påbegynt i 1999 eller tidligere .....</i>	<i>40</i>
<i>Tabell 4.3: Antall læremiddelprosjekter som er påbegynt og ferdigstilt i planperioden .....</i>	<i>41</i>
<i>Tabell 4.4: Ikke ferdigstilte prosjekter ved utgangen av 2005 - påbegynt før planperioden ..</i>	<i>42</i>
<i>Tabell 4.5: Ikke ferdigstilte prosjekter ved utgangen av 2005 - påbegynt i planperioden.....</i>	<i>42</i>
<i>Tabell 4.6: Avsetning av tilskuddmidler til læremiddelprosjekter, 2000-2005 .....</i>	<i>43</i>
<i>Tabell 4.7: Gjennomstrømningstid for ferdigstilte prosjekter i planperioden.....</i>	<i>44</i>
<i>Tabell 4.8: Gjennomstrømningstid for ferdigstilte prosjekter uten nyopptrykk og lignende ...</i>	<i>45</i>
<i>Tabell 4.9: Ferdigstilte læremiddelprosjekter fordelt på språkområder og nivå .....</i>	<i>46</i>

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

Finnut Consult AS har på oppdrag for Sametinget gjennomført en evaluering av tilskudd til samiske læremidler. Det har vært arbeidet systematisk med samisk læremiddelutvikling siden midten av 1990-tallet.

Utgangspunktet for evalueringen er planen *Samisk læremiddelutvikling – Strategisk plan 2001-2005*. Den største satsingen i planperioden knyttet til utvikling av læremidler i grunnskolen på *nordsamisk*. Innen de *sør- og lulesamiske* områdene var formålet med læremiddelutviklingen revitalisering av språkene. Planens hovedstrategi er stram prioritering av læremidler knyttet til samiske læreplaner for grunnskolen. For videregående opplæring er det satt opp en liste over hvilke fag som skal prioriteres (samisk og duodji fikk høyest prioritet).

Målet med tilskuddsordningen er angitt som at samiske elever får opplæring i samsvar med gjeldende lover og læreplaner, jfr. retningslinjer for samiske læremidler. Samtidig gjelder for samisk læremidler, i likhet med den øvrige samiske bokproduksjonen, generelle hoved- og delmålsettinger som vedtatt av Sametinget jfr. sak 6/97, pkt VI: ”*Det skal utgis flest mulig samiske bøker, til en best mulig kvalitet, for å styrke bruken av samisk, og for å utvikle språket, kulturen og identiteten. Sametinget vil arbeide for å få oversatt mer faglitteratur til samisk. I tillegg til hovedmålet er følgende to delmålsettinger:*

- *Det skal bygges opp en stabil forlagsbransje i samiske områder, både for å ha organer som har som hovedformål å utgi bøker på samisk, og for å skape grunnlag for samisk kulturell infrastruktur i samiske områder, ved forfattere som bruker samisk og ved samiskspråklige produsenter.*
- *Man skal søke å få til en mest mulig effektiv ressursanvendelse, ved at man søker å maksimere produksjonen innenfor ressursrammene, og ved å øke bruken av samiske bøker. For å vurdere måloppnåelsen kan det være nødvendig å avklare forholdet mellom disse ulike målsettingene.”*

1.2 Mandat og problemstillinger

Mandatet for evalueringen er gitt av Sametingsrådets vedtak i sak R 028/06. Her fremgår det at det skal foretas en helhetlig gjennomgang av tilskuddsordningen for utvikling av samiske læremidler, herunder produksjon og Sametingets ansvar, rolle og myndighet. Videre står det: ”*Målet er å kartlegge effekter av samisk læremiddelutvikling, å kartlegge om målene i strategisk plan for læremiddelutvikling er oppfylt og om det er behov for å endre tilskuddsordningen. Videre er det nødvendig at evalueringsrapporten kommer med forslag til videre læremiddelarbeid, samt gir råd for eventuell styrking av læremiddelutvikling. Evalueringsrapporten må også gi svar på om det er hensiktsmessig å legge dette ansvaret utenfor Sametingets ansvarsområde, eller om det fortsatt bør være under Sametingets ansvarsområde.”*

I tillegg ble følgende problemstillinger lagt til grunn for en helhetlig gjennomgang av tilskuddsordningen:

- Strategisk plan for utvikling av læremidler 2001-2005 – har planen innfridd målene?
- Kartlegge og beskrive nåsituasjonen for læremiddelutvikling, igangsatte og ferdigstilte læremidler innenfor alle tre samiske språk
- Hvilke brukererfaringer har skolene i forhold til samiske læremidler?
- Har forlagene oppfylt sin rolle i læremiddelutvikling og produksjon inkludert organisering av læremiddelutviklingsprosessen?
- Beregningsgrunnlag for støtte til læremidler – er det behov for endring?
- Sametingets rolle i formidling og produksjon av læremidler, jfr. Strategisk plan for læremiddelutvikling
- Læremiddelforfattere – kompetanse, antall og tilknytning til forlagene
- Har studiet i læremiddelpedagogikk ved Samisk høyskole hatt noen effekt i forhold til å forbedre læremiddelforfattersituasjonen?
- Har tidspunkt for tildeling av midler, utbetaling av tilskudd, opplagstall, rapporteringsrutiner og informasjonsflyt fungert tilfredsstillende?
- Har en klart å bygge opp samarbeidsrelasjoner mellom forlagene og Sametinget?
- Peke på utfordringer og problemområder en står ovenfor i forhold til læremiddelutvikling og produksjon, skisser behovene, drøfte og fremme forslag.

Dette betyr, med bakgrunn i mandatet, at evalueringen ikke omfatter planer og dokumenter som er forankret i Strategisk plan 2001-2005 slik som ”*Strategisk plan for samiske barnehager 2002-2005*” og ”*Handlingsplan for samiske særskilt tilrettelagte læremidler for barn, unge og voksne 2001-2004*”. Evalueringen omfatter heller ikke en analyse av forlagsbransjen og/eller den totale forfattersituasjon.

1.3 Definisjon og begrepsavklaring

I evalueringen brukes samme definisjon av samiske læremidler som er lagt til grunn i ”Samisk læremiddelutvikling - strategisk plan 2001-2005”. De vil si at samiske læremidler blir forstått som:

- Læremidler utviklet og utgitt til bruk for samiske barn i barnehager, samiske elever i grunnskole og videregående opplæring, herunder spesialundervisning, og deltakere i voksenopplæringstiltak i tilknytning til disse skoleslagene
- Beskrivelser av samiske forhold i læremidler for alle norske elever, jfr. St.meld. nr. 41 (1996-1997) kap 9.4, og Læreplanverket for den 10-årige grunnskolen, *Prinsipp og retningslinjer for opplæringa i grunnskolen*
- Læremidler utgitt på de samiske språk, dvs. nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk. Læremidler om samiske forhold eller forhold av betydning for den samiske befolkning, utgitt på norsk eller et annet språk, regnes også med
- Læremidler, nevnt i foregående punkter, som er utviklet av samiske forfattere eller produsenter. Læremidler, utviklet av andre forfattere eller produsenter, men som oversettes til samisk, kan også omfattes av definisjonen.
- Alle typer læremidler, som f.eks. lærebøker, arbeidsbøker, lærerveiledninger, fjernundervisningsprogram, programvare, kassetter, video, lysbilder, transparenter, plansjer, arbeidsbeskrivelser, modeller og mønstre, spill, leker, kunst- og kulturuttrykk og andre midler for å gjøre samisk kultur synlig i læringsmiljø

Denne definisjonen av samiske læremidler favner vidt, og har et bredt nedslagsfelt.

1.4 Gjennomføring og metode

De metodiske tilnærmingene som er benyttet ble valgt med utgangspunkt i oppdragets målsettinger og varighet (fire måneder). Dette har påvirket omfanget på både datatilfangst og undersøkelsesutvalget fra målgruppene.

Evalueringen er gjennomført med en kombinasjon av tre ulike metodiske prinsipper:

- Kildesøk og dokumentanalyse
- Kvantitativ tilnærming
- Kvalitativ tilnærming

I metodedebatten er det vanlig å skille mellom to ulike tilnæringsmåter for å undersøke de data en har, såkalte ”myke” og ”harde” data. Man snakker gjerne om kvalitative og kvantitative metoder. Førstnevnte kjennetegnes ved relativt få informanter, men stor grad av nærhet til intervjuobjektene. Det er liten grad av formalisering, og siktemålet er å skape forståelse for det problemkomplekset en studerer snarere enn å generalisere funnene. Kvantitative metoder er i større grad formaliserte og strukturerte. En skaffer seg sammenlignbare opplysninger om flere objekter av en viss type, og disse uttrykkes ofte i form av tall og en analyse med utgangspunkt i et tallmateriale.

1.4.1 Kildesøk og dokumentanalyse

Det finnes en rekke planer og rapporter som berører samiske læremidler. Sametinget har stilt det de har hatt til disposisjon for evaluator, og det har ellers vært søkt etter relevante dokumenter på nettsider som blant annet www.regjeringen.no. Utgangspunktet for evalueringen er *Samisk læremiddelutvikling – Strategisk plan 2001-2005*, men i tillegg har *Sametingsplanen 2001-2005* og *Samisk læreplan* vært viktige dokumenter. Andre relevante dokumenter har vært budsjett, regnskap, prioriteringslister i forhold til samiske læremidler og prosjektoversikter for årene 2001-2005.

1.4.2 Kvantitativ tilnærming

En del av evalueringen har vært gjennomført som en spørreundersøkelse rettet mot ledelsen i barnehager og skoler for å kartlegge omfanget av bruken av samiske læremidler. Selve undersøkelsen som er basis for kartleggingen er gjennomført ved bruk av et internettbasert verktøy kalt Online Survey. Med dette verktøyet gjennomføres hele undersøkelsen elektronisk. Det opprettes et eget webområde for undersøkelsen og adresselister genereres via e-postsystemet for utsending av invitasjoner til å delta i undersøkelsen. Respondenter som får invitasjon kommer rett inn i undersøkelsen via en personlig link. Denne linken kan bare besøkes en gang per bruker. Systemet holder orden på hvem som mottar invitasjoner og hvem som har svart. Det sendes ut automatiske purringer når svarfristen nærmer seg til de som fortsatt ikke har respondert.

Finnut Consult AS utarbeidet i forbindelse med undersøkelsen et elektronisk spørreskjema. Det besto av spørsmål knyttet til fem hovedkategorier:

- Målsettinger
- Kvalitet
- Bruk av samiske læremidler
- Sametingets rolle
- Forlag og andre aktører

Det ble valgt et spørreskjema som var både kvalitativt og kvantitativt orientert. De fleste spørsmålene var utformet som påstander som respondenten skulle ta stilling ut i fra en skalering på fem nivå: enig, delvis enig, vet ikke, delvis uenig og uenig. Andre spørsmål hadde åpne svarkategorier der respondenten skrev inn svar med å bruke egne ord. I spørreskjemaet var det også utformet typiske kartleggingsspørsmål knyttet til språkområde og skolenivå (grunnskole og videregående opplæring). Respondentene skulle svare ut i fra hvilket språkområde og nivå han/hun representerte.

Det ble sendt ut 128 spørreskjemaer. Adresselisten hadde utgangspunkt i de barnehager og skoler Sametinget har registrert med samiske brukere (barnehagebarn og elever). Spørreskjemaet ble sendt ut 31. januar med svarfrist 20. februar. Etter svarfristens utløp ble det sendt nye påminnelser til de institusjonene som ikke hadde svart innen fristen, med ny og endelig svarfrist 26. februar. Ved undersøkelsens utløp hadde vi fått inn 53 svar, det vil si en svarprosent på 41,4 %.

Resultatene fra spørreundersøkelsen er i evalueringen brukt som et supplement, og må sees i sammenheng med dokumentanalysen og den kvalitative tilnærmingen.

1.4.3 Kvalitativ tilnærming

Den kvalitative tilnærmingen har i hovedsak bestått av fire gruppeintervju. I forkant av intervjuene hadde Sametinget og Finnut Consult AS i felleskap kommet fram til at det skulle være fire gruppeintervju hvorav tre skulle være brukere av samiske læremidler og sammensatt med utgangspunkt i de tre språkområdene som Sametinget forvalter. Brukerne er i denne sammenheng definert som elever, lærere (i grunnskole og videregående opplæring), pedagogisk personale i barnehager, foreldre til elever, forfattere og oversettere. Den fjerde intervjugruppen skulle bestå av representanter fra samiske forlag. I tillegg har evaluator vært i samtaler med Sametingets administrasjon og fulgt opp både norske og samiske forlag ved telefon og kontakt pr e-post.

Intervjuene av brukerne ble gjennomført i Snåsa (sørsamisk språkområde), på Drag (lulesamisk språkområde) og i Kautokeino (nordsamisk språkområde). I alle intervjuene hadde deltakerne overlappende "roller", det vil si at samme person kunne være representert som både lærer, forelder og forfatter. Følgende "roller" har vært representert i intervjuene: elev, lærer/rektør, oversetter, forfatter, forelder. Til tross for at representanter fra barnehagene har vært invitert, har de ikke vært til stede under intervjuene. Det samme har vært tilfelle for foreldre av barnehagebarn. Samiske læremidler i barnehage har likevel vært berørt i intervjuene. Sammensetningen av de ulike brukergruppene har også fanget opp foreldre til tidligere barnehagebarn. Det kan også nevnes at det har vært gjennomført intervju med Sametingets administrasjon i denne sammenhengen.

Sametinget var ansvarlig for å velge ut representanter til brukergruppene. Selve gruppeintervjuet forløp som en samtale, eller diskusjon, mellom de ulike brukerne. I forkant hadde Finnut Consult AS utarbeidet en intervjuguide der følgende tema skulle berøres: målsettinger, prioriteringer, behov og etterspørsel, brukererfaring samt utvikling og produksjon av samiske læremidler. Temaene og spørsmålene ble laget med utgangspunkt i konkurransegrunnlaget fra Sametinget og *Samisk læremiddelutvikling – Strategisk plan 2001-2005*. Intervjuguiden fungerte som en kvalitetssikrer for å sikre at en berørte de ulike temaene underveis. Målet var ikke å stille et og et spørsmål for å få svar etter hvert, men heller at

intervjuet skulle foregå som en samtale. Det ble brukt båndopptaker under intervjuene av brukergruppene. Dette var avklart på forhånd med deltakerne. Hensikten med båndopptakeren var å sikre informasjon. Det ble skrevet referat fra intervjuene underveis, men båndopptakene ga oss mulighet til å skrive mer utfyllende referat i etterkant. Opptaket har kun vært til internt bruk for evaluator, og er nå slettet.

Det ble ikke brukt båndopptaker da vi gjennomførte gruppeintervju med forlagene. Referat ble også i dette tilfellet skrevet underveis. To rådgivere fra Finnut Consult AS har deltatt under gruppeintervjuene, der den ene har ledet diskusjonen/samtalen inn på relevante tema, mens den andre har tatt ansvar for referat og oppsummering av intervjuet.

Egne individuelle samtaler med Sametingets administrasjon har vært gjennomført. Dette for å få utfyllende informasjon om Sametinget og svar på spørsmål knyttet til utvikling av samiske læremidler. Intervjuene har vært av uformell karakter og har mer forløpt som en samtale enn som et intervju.

2 Strategisk plan 2001-2005 og årsbudsjett i planperioden

2.1 Bakgrunn

*Samisk læremiddelutvikling – Strategisk plan 2001-2005*¹ (heretter kalt Strategisk plan) er helt sentral i utarbeidelsen av de årlige budsjettpostene knyttet til læremidler samt de årlige prioriteringslistene for samiske læremidler. Sametinget har også bestemt at Strategisk plan skal ligge til grunn for utlysning av tilskudd for læremidler i 2006 og 2007 i påvente av evalueringen.

Med dette som utgangspunkt er det naturlig å gi en kort presentasjon av innholdet i gjeldende Strategisk plan, og da med hovedfokus på mål og prioriteringer. I tillegg redegjøres det for de årlige budsjettene i 2001-2005 med fokus på mål, strategier og tiltak knyttet til samiske læremidler. Det vil også bli gitt en vurdering av Strategisk plan og årsbudsjettene i evalueringsperioden med utgangspunkt i forholdet mellom målformuleringene og økonomi.

2.2 Samisk læremiddelutvikling – Strategisk plan 2001-2005

2.2.1 Visjon

Innledningsvis i Strategisk plan gis en definisjon av hva som må forstås som samiske læremidler (se delkapittel 1.5 Definisjoner og begrepsavklaringer). Visjonen er ”styrking og utvikling av samisk språk, kultur og identitet” og sammenfaller med målene i Det samiske læreplanverket og læreplanens generelle del. Videre slås det fast at opplæringen skal ha ”*et innhold og kvalitet som gir grunnleggende kunnskap, levendegjør kulturarven, stimulerer til å ta den samiske kulturen og det samiske språket i bruk og inspirere barn og unge til å være aktive og skapende mennesker i det samiske og norske samfunn*”.

2.2.2 Tilstand og behov

I følge planen er det grunn til å tro at elever som tar samisk som andrespråk samt faget samisk språk og kultur vil øke, mens antallet som har samisk som førstespråk vil ligge stabilt. Det er store forskjeller på antallet som har samisk i de tre ulike språkområdene (gjelder både førstespråk og andrespråk) som Sametinget forvalter.

Det slås fast at dekningsgraden² på samiske læremidler knyttet til de ulike utdanningsnivåer og fagområder ikke er tilfredsstillende. Tilgangen på forfattere og forlag må bygges opp, og dette vil stå sentralt i forhold til progresjonen i læremiddelutviklingen.

Når det gjelder utfordringer og behov i planperioden er følgende trukket fram:

- Gjennomføring av det samiske læreplanverket i grunnskolen (og da med vekt på å skaffe ordinære læremidler)
- Ny opplæringslov (individuell rett til opplæring i samisk og videreutvikling av ulike fjernundervisninger)

---

¹ Vedtatt i mai 2000

² Dekningsgraden henspeiler på tilgjengelige læremidler på grunnskolenivå

- Utvikling av spesialpedagogiske læremidler (multifunksjonelle læremidler)
- Gjennomføring av kompetansereformen (læremidler tilpasset etter- og videreutdanning)
- Systematikk i planlegging, utvikling og oppfølging av læremiddelproduksjonen
- Omlegging av type læremidler med større satsing på temahefter
- Utvikling av nettbaserte læremidler
- Veiledning av blant annet forfattere og forlag

Ressursene til utvikling og produksjon av samiske læremidler kommer hovedsakelig fra tidligere Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet (nåværende Kunnskapsdepartementet). I tillegg er det andre muligheter for å søke om finansiering av læremiddelutvikling.

2.2.3 Profil og prioritering i planperioden

Hovedstrategien i planperioden har vært ”konsentrasjon og stram prioritering” (Strategisk plan s. 11). I Strategisk plan er det valgt ut åtte profil- og prioriteringsområder³. Når det gjelder de ulike samiske språkgruppene har den største satsingen vært knyttet til utvikling og produksjon av læremidler i og på nordsamisk, mens på lule- og sørsamisk har prioriteringene vært knyttet til vitalisering og videreutvikling av språket. I tillegg har det vært en strategi å rekruttere forfattere i lule- og sørsamisk område. Det er videre sagt at generelt språkutviklingsarbeid skal prioriteres.

Høyeste prioritet ble i perioden gitt til utvikling av læremidler for grunnskolen, og da med særlig vekt på mellomtrinnet (5.-7. trinn). Når det gjelder fordeling på fagområder og utdanningsnivåer er den største satsingen på utvikling av læremidler innen det samiske språket og innen fagområder der det samiske innholdet står sentralt.

For grunnskolen har følgende fagområder høyeste prioritet på **nordsamisk**:

- Kristendomskunnskap med religions- og livssynsorientering for mellomtrinnet og ungdomstrinnet
- Samisk som andrespråk. Lærebøker og temahefter for 9. og 10. klasse
- Oversetting og tilpasning av læremidler i matematikk for hele grunnskolen
- Norsk for elever med samisk som førstespråk for mellomtrinnet
- Temahefter i samfunnsfag, spesielt om samiske forhold
- Lærebøker og temahefter i natur- og miljøfag for ungdomstrinnet, spesielt om samiske og lokale forhold
- Temahefter i musikk

På **lulesamisk** skal det i tillegg til bøker i samisk som førstespråk prioriteres temahefter som kan brukes i undervisningen av samisk som andrespråk, samisk språk og kultur, duodji, heimkunnskap og musikk. På **sørsamisk** ble grunnbøker for elevene i samisk språk prioritert. Utvikling av IKT-læremidler skal vektlegges i alle språkgruppene.

---

³ Dette er 1) Vektlegging av satsing på de ulike samiske språkgruppene, 2) Språkpolitiske prioriteringer, 3) Fordeling på utdanningsnivå, 4) Fordeling på fagområder og utdanningsnivåer, 5) Fordeling på type læremidler, 6) Vektlegging mellom egenproduksjon og oversettelser, 7) Vektlegging av samarbeidsrelasjoner og 8) Kvalitets- og kompetansesatsing.

Innenfor de ulike fagområdene vil det bli satset på en kombinasjon av lærebøker og temahefter, men der temahefter etter hvert skal gis større plass. Videre skal det ut fra behov og ressurser utvikles et variert spekter av læremidler som blant annet faktabøker, arbeidsbøker og ordbøker. Hovedvekten skal være på samiskspråklige egenproduksjoner og ikke oversettelser av norske læremiddelproduksjoner.

I planen står det også at samarbeidsrelasjoner med Sverige og Finland skal styrkes, samtidig som en skal videreutvikle samarbeidet med Nasjonalt senter for læring og utvikling og Samisk høgskole⁴.

I planperioden satses det på følgende tiltak når det gjelder kvalitet og kompetanse:

- Rekrutterings-, stimulerings- og kompetansehevingstiltak overfor forfattere
- Overordnet prosjektstyring og oppfølging overfor forlagene
- Organisasjons- og kompetanseutvikling innad i Sametinget
- Brukerundersøkelser og evalueringer

I planen ble det lagt til grunn en bevilgning på kr 70 millioner fra Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet for å nå målene og prioriteringene i planperioden. Det vil si en bevilgning på kr 14 millioner pr år. Dette er med utgangspunkt i 2000-kroner.

Innenfor disse rammene skulle det utvikles og produseres følgende læremidler i grunnskolen:

- Nordsamisk språkområde:
  - Elevbok i samisk som førstespråk for 7. klasse
  - Elevbok i samisk som andrespråk for 9. og 10. klasse
  - Elevbok i norsk for samiske elever for 5., 6. og 7. klasse
  - Elevbok i samfunnsfag for 7. og 10. klasse
  - Elevbok i KRL-faget for 5., 6. og 7. klasse
  - Temahefter i KRL-faget for 8., 9. og 10. klasse
  - Oversettelse og tilrettelegging av læremidler i matematikk for 2. til 10. klasse
- Lulesamisk språkområde:
  - Elevbok i samisk som førstespråk for 2., 9. og 10. klasse
  - Temahefter i samisk som andrespråk for 1. til 7. klasse
  - Elevbok i samisk språk og kultur for 2. til 7. klasse
  - Temahefter i norsk for samiske elever for 1. til 10. klasse
  - Temahefter i samfunnsfag for 8. til 10. klasse
  - Temahefter i duodji for 1. til 7. klasse
  - Temahefter i heimkunnskap for 5., 6. og 7. klasse
  - Temahefter i natur- og miljøfag for 8., 9. og 10. klasse
  - Temahefter i musikk for 8., 9. og 10. klasse
- Sørsamisk språkområde:
  - Elevbok i samisk som andrespråk for 8., 9. og 10. klasse
  - Temahefter i samisk språk og kultur for 1. til 7. klasse
  - Temahefter i duodji for 1. til 7. klasse
  - Temahefter i heimkunnskap for 1. til 7. klasse
  - Temahefter i musikk for 1. til 7. klasse

---

⁴ Nasjonalt senter for læring og utvikling er i dag Utdanningsdirektoratet

Innenfor videregående opplæring vil følgende fag prioriteres (nordsamisk område).

1	Samisk	8	Kroppsøving
2	Duodji	9	Religion
3	Reindrifsfag	10	Naturfag
4	Samisk musikk	11	Samisk som studieretningsfag øk./adm. fag
5	Historie VK II	12	Markedsføring
6	Samfunnslære	13	Forvaltningslære
7	Samisk kulturkunnskap		

Når det gjelder barnehagene er det en egen Strategisk plan for samiske barnehager 2002-2005. I denne framkommer det at Sametinget vil prioritere følgende:

- Utlysning/tildeling av midler til utviklingsprosjekter
- Veiledning i forbindelse med utviklingsarbeid
- Utgi tidsskrift for samiske barnehager
- Arrangere inntil to språkmotivasjonsseminar i året
- Veilede barnehageeierne ved utarbeiding av kompetanseutviklingsplan
- Veilede i forbindelse med utarbeiding av årsplan til samarbeidsutvalg
- Veilede til opprettelse av samiske familiebarnehager
- Skape nettbaserte møtesteder for barnehagepersonell på samisk læringsnett
- Avholde årlig barnehagekonferanse
- Samarbeid om gode informasjonsrutiner med departementet og fylkesmannsembetene

2.3 Årlige budsjett 2001 – 2005

2.3.1 Mål og prioriteringer for budsjettåret 2001

I Sametingets budsjett for 2001 går det fram at formålet med samiske læremidler er å bidra til langsiktig og målrettet utvikling og produksjon av alle typer læremidler for samisktalende elever.⁵ Det ble i budsjettåret 2001 satt av kr 12 904 000 til samisk læremiddelutvikling fordelt på postene samiske læremidler (kr 10 954 000), spesialpedagogiske læremidler (kr 1 750 000) og læremidler til barnehager (kr 200 000).

Når det gjelder posten samiske læremidler skal følgende læremidler prioriteres:

- Samisk som førstespråk
- Samisk som andrespråk
- Samfunnsfag
- Oversetting av matematikkverk fra norsk til samisk
- Oversettelse av eksisterende læremidler fra samisk til norsk⁶
- IKT-læremidler og filmer til bruk i opplæring

⁵ Det fremgår ikke av budsjettene for 2001 og 2002 om postene samisk læremidler og spesialpedagogiske læremidler gjelder både grunnskole og videregående opplæring. Det er naturlig å legge dette til grunn da budsjettene for 2003, 2004 og 2005 presiserer dette samt at strategisk plan omfatter begge nivåene.

⁶ Dette er læremidler utviklet til L97S som vil bli oversatt til bruk for samiske elever som får opplæring etter L97S, men som ikke får opplæring på samisk

2.3.2 Mål og prioriteringer for budsjettåret 2002

I budsjettåret 2002 ble det satt av kr 11 054 000 til samisk læremiddelutvikling fordelt på postene: ordinære samiske læremidler (kr 9 104 000), særskilt tilrettelagte læremidler (kr 1 750 000) og læremidler til barnehager (kr 200 000). Det totale budsjettet er redusert med kr 1 850 000 sammenlignet med året før. Målsettingen knyttet til *ordinære og særskilte tilrettelagte læremidler* har følgende formulering:

”Ordnningen skal bidra til langsiktig og målrettet utvikling og produksjon av alle typer læremidler for samiske elever. Samiske læremidler skal levendegjøre den samiske kulturen for samiske elever. Elever skal også stimuleres til å ta vare på den samiske kulturen og til å bruke det samiske språket slik at deres samiske kultur, språk og identitet blir styrket.”

Det er ikke konkretisert hvilke typer læremidler som skal prioriteres dette budsjettåret, men det er nedfelt generelle strategier om at en blant annet skal inngå avtaler om læremiddelutvikling og tilskudd innenfor Sametingets satsingsområder for læremiddelutvikling. Satsingsområdene er læremidler for grunnskole i nord-, lule- og sørsamisk område og læremidler for videregående opplæring.

Når det gjelder budsjettposten Barnehager fremkommer det at målet er at samiske barn skal ha mulighet til å styrke sitt språk og sin identitet i barnehagen. Heller ikke innenfor denne posten er det konkretisert hvilke typer læremidler som skal prioriteres i budsjettåret.

I budsjettet for 2002 fremkommer det ikke at det er avsatt egne midler til IKT i samisk opplæring. Imidlertid står det i budsjett for 2003 at Sametinget fikk tildelt kr 2 500 000 fra Utdannings- og forskningsdepartementet til IKT, og dette ble regulert i det reviderte budsjettet for 2002. Følgende målsetting var formulert knyttet til IKT i revidert budsjett for 2002: *”Sametinget skal bidra til at samiske elever, både gutter og jenter, får dekket sitt behov for generell kompetanse og spisskompetanse innen IKT.”* Tiltak var ikke konkretisert.

2.3.3 Mål og prioriteringer for budsjettåret 2003

Budsjettet for 2003 viser at det var satt av kr 11 339 000 til samisk læremiddelproduksjon. Midlene ble fordelt på følgende poster: ordinære samiske læremidler (kr 8 000 000), særskilte tilrettelagte læremidler (kr 1 750 000), IKT-læremidler (kr 1 389 000) og læremidler til barnehager (kr 200 000). De tre første postene er knyttet til grunnskole og videregående opplæring.

Målet med læremidlene i grunnskole og videregående opplæring er at *”samiske elever får opplæring i samsvar med gjeldende lover og læreplaner og får styrket sin samiske identitet, sitt språk og sin kultur”*. Strategien er å følge opp *”Samisk læremiddelutvikling – Strategisk plan 2001-2005”* og *”Handlingsplan for særskilte tilrettelagte læremidler for barn, unge og voksne 2001-2004”*. To tiltak er nedfelt i budsjettet:

- Utvikle ordinære, digitale og spesialtilrettelagte læremidler på nord-, lule- og sørsamisk
- Lærebøker med samisk identitetsfremmende innhold gjøres tilgjengelig for elever som ikke har samisk som opplæringspråk

Den nedfelte målsettingen i budsjettet for 2003 for læremidlene i barnehagen er identisk med budsjettåret 2002. Ingen tiltak er konkretisert for budsjettperioden.

2.3.4 Mål og prioriteringer for budsjettåret 2004

I budsjettåret 2004 ble det satt av kr 12 039 000 til samisk læremiddelproduksjon. Potten hadde følgende fordeling: ordinære samiske læremidler (kr 8 000 000), særskilt tilrettelagte læremidler (kr 1 750 000), IKT-læremidler (kr 1 689 000) og læremidler til barnehagen (600 000). De tre første postene var rettet mot læremidler i grunnskole og videregående opplæring.

Målsettingen i budsjettet knyttet til læremidler i grunnskole og videregående opplæring var tredelt:

- Samiske læremidler styrker og utvikler samisk språk, kultur og identitet
- Samiske og norske elever har et likeverdig læremiddeltilbud
- Et generelt høyt kompetansenivå blant den samiske befolkningen

Den nedfelte strategien for dette året var oppfølging av strategisk plan for læremiddelutvikling. I tillegg var seks tiltak planlagt gjennomført i 2004:

- Utvikling og utprøving av ordinære, særskilt tilrettelagte læremidler og digitale/nettbaserte læremidler på nord-, lule- og sørsamisk
- Bidra til å bygge relasjoner og kompetanseoppbygging hos samarbeidspartnere innen læremiddelutvikling og innen fjernundervisning i samisk
- Informasjon og veiledning om læremidler
- Forsøks- og utviklingsprosjekter med bruk av IKT i samisk skole, kompetanseutvikling for lærere og elever og bruk av IKT i eksamens- og vurderingsformer i/på samisk
- Oppbygging av samisk multimedial innholdsbase
- Videreutvikling av samisk læringsnett

Budsjettet for læremidler til barnehager økte fra kr 200 000 til kr 400 000 i 2004. Dette gir en stor prosentvis økning sammenlignet med de tre første årene i planperioden (2001, 2002 og 2003), men ligger fremdeles lavt med utgangspunkt i behov som fremkommer i Strategisk plan for samiske barnehager 2002-2005. Begrunnelsen for økningen er at det er viktig å motivere kommuner til å opprette samiske barnehager eller samiske avdelinger, siden det har skjedd en stor språkvitalisering i samisk gjennom opplæring i barnehager. Målsettingen som knyttes til læremidler i barnehager er å gi tilfredsstillende barnehetilbud til samiske barn basert på samisk språk, kultur og identitet. Strategien som ligger til grunn er å motivere barnehageeiere til å gi et tilbud til samiske førskolebarn basert på barnas språk, kultur og identitet, samt oppmuntre til bevisst opplæring i samisk. Tiltaket er å øke produksjonen av læremidler og pedagogisk materiell til barnehager.

2.3.5 Mål og prioritering for budsjettåret 2005

Det ble satt av kr 13 809 000 i 2005 til samisk læremiddelutvikling. Grunnskole og videregående opplæring ble tilgodsett med kr 8 650 000 til ordinære samiske læremidler, kr 1 840 000 til særskilt tilrettelagte læremidler og kr 2 500 000 til IKT-læremidler. Potten til læremidler i barnehager var kr 819 000.

Større etterspørsel av fjernundervisning på nord-, lule- og sørsamisk medførte økt satsing på IKT-læremidler dette året. Målsettingen innenfor grunnskole og videregående opplæring var å ha tilstrekkelige samiske læremidler slik at samiske elever får opplæring i samsvar med gjeldende lover og læreplaner. Strategien var oppfølging av strategiske planer for

læremiddelutvikling samt å være i forkant av prosessen med utvikling av læremidler tilpasset nye læreplaner. Følgende fire tiltak var nedfelt for budsjettåret 2005:

- Utvikling av ordinære læremidler med særskilt vekt på digitale/nettbaserte læremidler på nord-, lule- og sørsamisk
- Videreutvikling og oppfølging av særskilt tilrettelagte læremidler på nordsamisk
- Større satsing på utvikling av særskilte tilrettelagte læremidler på lule- og sørsamisk
- Videreutvikling av samisk læringsnett

Målsettingen innenfor barnehagesektoren er at samiske barn skal utvikle sitt samiske språk, sin kultur og sin identitet gjennom et hensiktsmessig barnehagetilbud. Strategien er å følge opp Sametingets strategiske plan for barnehager og Sametingsplanen. Tiltaket som knyttet til læremidler er å gi tilskudd til utarbeidelse av pedagogisk materiell til samiske barnehager.

2.4 Vurdering av strategisk plan og budsjettene i planperioden

2.4.1 Strategisk plan

Strategisk læremiddelutvikling – strategisk plan 2001-2005 må forstås som et overordnet plandokument og som forankringsgrunnlag for nærmere konkretiseringer gjennom årlige budsjett og/eller handlingsplaner.

Definisjonen av samiske læremidler favner bredt. Dette er hensiktsmessig i de tilfeller der samiske læremidler skal utvikles, men gjør det samtidig vanskelig for utenforstående å skille mellom vanlige, herunder norske, læremidler og samiske læremidler.

Visjonen i planen framstår ikke som visjonær med utgangspunkt i et ønsket framtidssbilde, men er konkret og målrettet. Den kan også tolkes som en hovedmålsetting, noe som ytterligere forsterkes med henvisning til målene i læreplanens generelle del. Etter evaluators mening er det en svakhet med planen at det ikke finnes tydelige målformuleringer, verken på overordnet nivå eller knyttet til ulike innsatsområder. Planen gir en god beskrivelse av status, utfordringer og behov, og dette gir et godt utgangspunkt for utvikling av målsettinger, strategier og tiltak. Slik evaluator leser planen er målsettinger innarbeidet i den generelle beskrivelsen, og det er mye opp til leseren å fange opp disse. Dette gjør det vanskelig å se om planen har innfridd målene. En kan også tolke prioriteringslistene som er i kapittel 5 *Samiske læremidler – omfang på satsing 2001-2005* som mål, men dette kan, etter vår vurdering, igjen være for konkret til å være gjeldende for en hel planperiode.

Planen gir også en beskrivelse av hvilke fagområder og utdanningsnivå en skal prioritere på de ulike språkene i kapitlet som omhandler profil og prioritering (kapittel 4). Dette blir nærmere konkretisert i delkapittel 5.2 *Omfang av satsing på læremidler innen rammen for midler fra Kirke-, utdanning og forskningsdepartementet*. Etter evaluators mening skaper det forvirring å ha to prioriteringslister, og det er vanskelig å se på hvilken måte de skiller seg fra hverandre. Det er heller ikke gitt hvilken av prioriteringslistene som er lagt til grunn når de årlige budsjettene er utarbeidet. Det samme gjelder når det er gitt tilskudd til utvikling av samisk læremateriell. I denne evalueringen har vi valgt å ta utgangspunkt i prioriteringslistene i kapittel 5.2 da disse er inndelt i de ulike språkområdene og spesifisert helt tydelig når det gjelder hvilke læremiddel som skal utvikles.

2.4.2 Årlige budsjett

Generelt kan en si at målene i de årlige budsjettene sammenfaller med Strategisk plan. Det kommer klart fram at samisk språk, kultur og identitet skal styrkes og utvikles, og at opplæringen skal skje i samsvar med gjeldende lover og læreplaner. Forankringen i forhold til målsettinger er god. Dette er viktig da Strategisk plan skal være et overordnet styringsverktøy.

Når det gjelder budsjettene er evaluator av den oppfatning av årsbudsjettene for 2003, 2004 og 2005 er langt tydeligere i forhold til strategier og tiltak enn for årene 2001 og 2002. Det henvises til Strategisk plan i de tre siste budsjettene, og en kjenner igjen de konkrete tiltakene som foreslås.

Budsjettene legger ingen konkrete føringer på hva som konkret skal prioriteres av læremidler i det gitte året. Da det utarbeides årlige prioriteringslister for utvikling av samiske læremidler er det bra et en ikke binder opp midlene ytterligere enn det som er gjort til nå. Det blir imidlertid viktig at listene gir klare retningslinjer for hvilke tiltak som skal prioriteres.

I Strategisk plan blir det lagt til grunn en årlig bevilgning til utvikling av samiske læremidler på kr 14 millioner (i 2000-kr), som totalt utgjør 70 millioner i planperioden. Det er et stort sprik mellom denne summen og de faktiske bevilgningene. Dersom en legger hele budsjettperioden til grunn er det bevilget totalt kr 61 145 000, det vil si en differanse på kr 8 855 000. Variasjonene fra år til år er også store. I 2002 fikk en 3 millioner mindre enn hva en i Strategisk plan mente var et minimum, mens en i 2005 "bare" var kr 200 000 fra kr 14 millioner (vel og merke i 2000-kroner). På bakgrunn av dette bør en vurdere om "en årlig tildeling av midler på minimum kr 14 millioner" er realistisk å planlegge ut i fra.

3 Produksjon og utvikling av samiske læremidler

3.1 Innledning

Sametinget administrerer støtte til utvikling og produksjon av både samiskspråklige lærebøker og skjønnlitteratur. I dette kapitlet gis først et kort tilbakeblikk på hvordan ordningen med utviklingen av samiske læremidler praktiseres, samt en innføring i tidligere prinsipper og prioriteringer. Deretter redegjøres det for gjeldende regelverk i tilknytning til utvikling og produksjon av samiske læremidler. Videre sees det på rolle- og ansvarsfordelingen mellom forlagene og Sametinget i forhold til forfattersituasjonen og markedsføring av læremidler. Samarbeidet mellom Sametinget og forlagsbransjen er også viet oppmerksomhet. Avslutningsvis gis en vurdering av ovenstående.

Kapitlet bygger på informasjon fra både samiske og norske forlag samt fra Sametingets administrasjon. Det er gjennomført gruppeintervju med samiske forlag, og det har vært gjennomført telefonintervju med norske forlag. I tillegg har det vært oppfølgingssamtaler med enkelte samiske forlag for å få en ytterligere utdyping av enkelte problemstillinger. Likeledes har det vært flere samtaler med ansatte i Sametingets administrasjon og på Samisk høyskole.

3.2 Kort tilbakeblikk

Samisk Utdanningsråd (SUR) ble opprettet i 1976⁷, som et rådgivende organ for daværende Kirke- og utdanningsdepartementet. Rådet skulle ivareta samiske barns og elevers rettigheter innen utdanning og undervisning gjennom å fremme samiske utdanningsspørsmål på ulike utdanningsnivå. Dette skulle bidra til å utvikle samisk innhold på alle trinn i utdanningsløpet samt ivareta og utvikle samisk språk.

Samisk utdanningsråd/Samisk læremiddelsenter⁸ definerte behov, foretok tilstandsvurderinger, laget rammer for og behandlet søknader om støtte til utvikling og produksjon av samiske læremidler. Rådet stod også for godkjenning og evaluering av produserte læremidler. Sametinget overtok rollen til Samisk utdanningsråd 1. januar 2000⁹. Det ble i denne forbindelse opprettet en opplæringsavdeling i Sametinget som skulle ivareta Utdanningsrådets ansvar og oppgaver. Alle stillingshjemlene ble overført fra Utdanningsrådet til Sametinget, men dette innebar ingen store endringer i arbeidsoppgavene. På denne måten ble følgende nærmere definerte oppgaver og ansvar overført til Sametinget¹⁰:

- Informasjon, kompetanseutvikling, veiledning og utviklingstiltak i tilknytning til iverksettingen av Læreplan 97 Samisk (L97S)
- Utvikling, kvalitetssikring og produksjon av samiske læremidler tilpasset nye læreplaner for grunnskolen og videregående opplæring

⁷ Samisk Utdanningsråd ble nedsatt ved kongelig resolusjon 8. desember 1975.

⁸ Samisk læremiddelsenter ble opprettet som en del av SUR 1. mai 1994

⁹ Med bakgrunn i St.meld. nr. 18 (1997-98) som var et tillegg til St.meld. nr. 41 (1996-97) *Om norsk samepolitikk* ga Stortinget sin tilslutning til å overføre sekretariatet i SUR til Sametinget og samtidig legge ned rådsfunksjonen.

¹⁰ St.prp.nr.1 (1999-2000) Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementets budsjettproposisjon for 2000

- Faglig rådgivning og støtte til lærere som underviser samiske barn i barnehage, elever i grunnskole og elever i videregående opplæring både i og utenfor det samiske kjerneområdet
- Handlingsplaner for spesialpedagogiske læremidler, samisk del, i samarbeid med Nasjonalt læremiddelsenter.

Strategisk plan 2001-2005 viderefører prinsipper og utviklingstrekk som lå til grunn i styringsdokumentet fra forrige planperiode¹¹ (1996-2000). Dette innebærer å målrette støtten til samiske læremidler og øke tempoet i produksjonen. Følgende prinsipper og prioriteringer ble fastsatt:

- En omlegging fra *bred satsing til konsentrasjon* med stram prioritering for å sikre raskere framdrift, god kvalitet, tettere kobling til overordnede planer og bedre oppfølging
- Økt *tempo og totalomfang* på satsingen
- *Organisasjonsutvikling* med realisering av ny modell for prosjektgjennomføring hvor forlagene gis et større ansvar for utviklingsdelen av læremiddelproduksjonen, og utviklingen av kompetanse innad i Samisk læremiddelsenter.

3.3 Roller og ansvarsfordeling

Med bakgrunn i forrige planperiode og med i utgangspunkt i Strategisk plan er arbeidsdelingen mellom Sametinget og forlagene (produsent) videreutviklet som følger:

”(...) forlagene gis større ansvar for hele læremiddelutviklingsprosessen og at Sametingets rolle i større grad knyttes til planlegging, overordnet prosjektstyring, veiledning, kvalitetssikring, kompetanseutvikling og evaluering”, Strategisk plan 2001-2005:13.

Ansvar til forlagene er dermed bl.a. rekruttering og oppfølging av forfattere, manuskriptutvikling, grafisk design, kvalitetssikring, produksjon, distribusjon og salg av læremiddelet. Forlagenes ansvar for utvikling og produksjon av læremidler ble ytterligere forsterket da ordningen med godkjenning av læremidler¹² opphørte med virkning fra 1. august 2000.

Sametinget har ikke en produsentrolle knyttet til samiske læremidler. I tillegg til den mer utviklingsrettede rollen som kommer frem av ovenstående sitat, har Sametinget som politisk organ ansvar for å definere målsettinger, strategier og tiltak for samisk læremiddelutvikling gjennom planverk og årlige budsjetter. Sametinget har også forvaltningsansvaret som tildelingsinstans for virkemidler, oppfølging og kontroll av virkemiddelbruken i henhold til lovverk, regler og retningslinjer.

Denne evalueringen vil se nærmere på hvordan Sametinget og forlagene har løst sine oppgaver og ivaretatt sine ansvarsområder i henhold til Strategisk plan for perioden 2001-2005.

¹¹ *Strategisk plan for samisk læremiddelutvikling 1996-2000: Dersom vi alle tar et krafttak, klarer vi det*, vedtatt av Samisk utdanningsråd 29. november 1995

¹² I 1985 fikk Samisk utdanningsråd myndighet til å godkjenne samiske læremidler av daværende Kirke- og undervisningsdepartement.

3.4 Vilkår for utvikling og produksjon av samiske læremidler

Sametinget har utarbeidet krav og retningslinjer for tildeling av midler til læremiddelutvikling.¹³ Dette skal sikre og ivareta kvaliteten på samiske læremidler. I det følgende gis en gjennomgang av både retningslinjer, generelle kriterier og beregningsgrunnlaget for tildeling av støtte.

3.4.1 Retningslinjer og kriterier

Foruten målsettinger og strategier i Sametingets styringsdokumenter må læremiddelprodusenter forholde seg til generelle kriterier og krav som gjelder for utvikling av ordinære og digitale læremidler¹⁴. Disse har vært gjeldende fra 2000. Her defineres krav til læremiddelprodusent samt faglige, pedagogiske og formelle krav til læremiddelet. Læremiddelprodusenten må vise hvordan læremiddelet samsvarer med de målsettinger og krav som stilles i gjeldende læreplanverk. Læremiddelet skal holde god språklig og grammatisk kvalitet, og det foreligger også krav til bruk av bilder og grafisk materiale i læremiddelet. Læremiddelprodusenten har også ansvar for distribusjon og markedsføring av produktet. Utbetalingsvilkårene fremkommer også av retningslinjene. Dette omfattes av generelle kriterier for læremidler og ett sett regler for digitale læremidler. Den største forskjellen mellom trykte og digitale læremidler er at søker for digitale læremidler skal sørge for drift og vedlikehold av produktet i fem år, mens det stilles krav til søker om lagerhold av trykte læremidler. Mer spesifiserte krav som knyttes til henholdsvis trykte eller digitale læremidler fremkommer av søknadsskjemaet til støtte om læremidler og ved krav til beregningsgrunnlag av finansiell støtte.

I 2004 kom det nye retningslinjer for samiske læremidler. Disse kom i tillegg til de allerede eksisterende kriterier og krav. Hensikten med disse var samordning av strukturer og retningslinjer for de ulike tilskuddsordningene. Regelverket skulle samtidig være i samsvar med *Bestemmelser om økonomistyring i staten* med sterkere krav til mål- og resultatstyring. På denne bakgrunn er ansvar og forpliktelser tydeligere definert gjennom krav til bl.a. kontroll, rapporteringsrutiner, oppfølging og gjennomføring. Det henvises her til retningslinjens del I, de såkalte "skal-kravene" om:

- Mål for bruk av midlene
- Kriterier for måloppnåelse
- Tildelingskriterier
- Oppfølging og kontroll
- Evaluering

Gjennom disse kravene skjerpes forvaltningskriteriene og kontrollfunksjonene. Det settes tydelige krav til rapportering for å synliggjøre forbruk av midler og eventuelle avvik i prosjektets gjennomføring. Det legges opp til årlige rapporteringer, men dersom læremiddelutvikler får tilskudd til flere enn to læremidler kreves det halvårige rapporteringer. En skjerping av kontrollfunksjonen er krav til revisorattestert regnskap på tilskudd til

---

¹³ I vedlegg 1 presenteres en oversikt over krav og dokumenter som ligger til grunn for tildeling av støtte til utvikling av læremidler.

¹⁴ De samme generelle retningslinjer gjelder for særskilt tilrettelagte læremidler for barn, unge og voksne. I tillegg settes det faglige og pedagogiske krav som imøtekommer ulike særskilte behov for læremidler. Særskilt tilrettelagte samiske læremidler blir satt ut på oppdrag til kompetansesentre som har ansvar for slik læremiddelutvikling.

prosjekter over kr. 100.000. Den viktigste resultatkontrollen med tilskuddsmidlene er likevel evalueringene som skal gjennomføres ved jevne mellomrom.

Del II i retningslinjene setter klare krav til hvordan kunngjøring av tilskudd til læremiddelutvikling skal foregå. Her beskrives hvilke opplysninger en søknad må inneholde, hvordan søknadsbehandlingen foregår og adgang til å klage. Regler for utbetaling og eventuell tilbakebetaling av tilskudd beskrives også. Dersom ikke forutsetningene for tilsagnet oppfylles kan hele eller deler av tilskuddet bli trukket tilbake. Retningslinjene oppsummeres som følger:

”Sametinget skal etablere et forsvarlig og hensiktsmessig system for tilskuddsforvaltningen som sikrer korrekt saksbehandling fra søknader kommer inn og til endelig sluttutbetaling.”

På bakgrunn av disse retningslinjene er det utarbeidet standardiserte tilsagnsbrev. Disse fungerer også som kontrakt mellom Sametinget og tilskuddsmottaker. I tilsagnsbrevet forplikter læremiddelprodusenten seg til å følge spesifiserte krav både hva angår måten det rapporteres på og innholdet i sluttevalueringen av prosjektet. Krav til format på produktet og krav til forfatter kommer også tydelig frem. Det samme gjør krav til gjennomføringstid og utbetaling. Krav og vilkår i tilsagnsbrevet er utarbeidet i samarbeid med Salås (samisk forlagsforening).

3.4.2 Beregningsgrunnlag for tilskudd

Det kan søkes om midler fra Sametinget til utvikling og produksjon av trykte, digitale eller kombinerte (trykte og digitale) læremidler på nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk for grunnskole og videregående opplæring. I tillegg kan det søkes midler til utvikling av pedagogisk materiell tilpasset barnehager. Her gjelder beregningsgrunnlaget som for ordinære læremidler.

Når det gjelder produksjon av trykte læremidler kan forlag eller andre læremiddelprodusenter søke støtte til følgende:

1. Produksjonskostnad
  - Tekniske og redaksjonelle kostnader
  - Særskilte begrunnede fremstillingskostnader
2. Forlagets generelle kostnader
  - Driftsutgifter
  - Konsulentbistand, opprettshavere, faglig kvalitetssikring og lignende
3. Honorarutgifter
  - Forfatterhonorar/oversettere
  - Referansegruppe

Beregningsgrunnlaget for tilskudd til trykte læremidler tar utgangspunkt i disse kostnadene. For å fastsette grunnlag for tilskudd til disse produksjonskostnadene trekkes stipulert netto salgsinntekt fra. Dette gjøres med utgangspunkt i potensielt antall elever (det totale elevgrunnlaget) som vil kjøpe læremiddelet. For nordsamisk område er dette antallet 1200 elever, mens i lule- og sørsamisk område er elevantallet 300. For basisutgaver settes elevgrunnlaget til 90 % av det totale elevgrunnlaget og for språklige parallellutgaver baseres elevgrunnlaget på 5 % av det totale elevtall. Salgbart nettoopplag beregnes til 60 % av elevgrunnlaget for henholdsvis basisutgave og parallellutgave. Beregningen tar utgangspunkt

i en salgsperiode på 5 år. Netto utsalgpris stipuleres med utgangspunkt i en avtalt standardpris per 16-sidige ark på kr. 4,70. På bakgrunn av nettoopplag og stipulert netto utsalgpris per bok trekkes stipulert salgsinntekt fra når den totale støtten til produksjonskostnader skal beregnes.

Til å dekke forlagets generelle kostnader kan forlagene få et tillegg på inntil 75 % av produksjonsstøtten for språklige parallellutgaver når elevtallet er mellom 1000-5000. Når elevtallet er mellom 0-999 kan forlagen få et tillegg på inntil 100 % av produksjonsstøtten til basisutgaven og inntil 75 % for parallellutgaven. Denne type tilleggsstøtte skal bidra.

Satser for honorarer har variert under evalueringsperioden. Forfatterhonoraret var før 2003 kr. 700 per side (2000 anslag). I tillegg ble det beregnet kr. 200,- pr side dersom man kunne dokumentere kostnader knyttet til særskilte utfordringer, eksempelvis behov for ekstra terminologiarbeid. I et samarbeid mellom Salas og Sametinget ble satsene i 2003 justert til kr. 1250 per side (2000 anslag). Dette beløpet inkluderer eventuelle ekstra utgifter knyttet til utvikling av manus. Satsene indeksreguleres årlig. For støtte til oversetting gjelder kr. 400 per 2000 anslag og kr. 75 per 2000 anslag til korrekturlesing av oversettelse. Støtte til referansegruppe har en fast sats på kr. 15.000.

For beregning av støtte til elektroniske læremidler bruker Sametinget samme kalkyler som Læringssenteret. Til manusskriving og oversetting brukes det satser som er avtalt med Salas og andre organisasjoner. Forlagets interne kostnader, som er produksjonskostnader og generelle kostnader, beregnes med bakgrunn i medgått tid og avtalt timepris på kr. 620. Eksterne kostnader skal dokumenteres i henhold til avtale eller anbud. I tillegg kan det søkes om støtte til ekstraordinære kostnader ved komplekse multimediale produksjoner.

3.5 Forlagenes oppgaver og rammebetingelser

Det er forlagene og læremiddelprodusentene som har ansvaret for utvikling og produksjon av samiske læremidler. Det er derfor viktig å se litt nærmere på hvordan forlagene har ivaretatt denne oppgaven, og hvilke type rammebetingelser de må forholde seg til.

3.5.1 Brukerutvikling og begrensede inntektsmuligheter

I Strategisk plan understrekes betydningen av, og ønsket om å øke antallet samiske læremidler. Etterspørselen etter samiske læremidler kan blant annet måles etter antall barn og elever som får opplæring i samisk.

I 2005 var det 1059 barn med samisk tilbud i barnehager. Dette er en økning på over 64 % sammenliknet med barnehageåret 1999/2000¹⁵.

Når det gjelder elevtallsutviklingen på grunnskolenivå i planperioden er den som følger:

---

¹⁵ I følge Strategisk plan (2001-2005) vises det til at i 1999/2000 var det 644 barn med samisk tilbud i barnehagene

Tabell 3.1: Elevtallsutviklingen i fra skoleåret 1999/2000-2005/2006

Skoleår/ språkområde	Skoleår 1999/2000 ¹⁶		Skoleår 2005/2006 ¹⁷	
	Førstespråk	Andrespråk	Førstespråk	Andrespråk
Nordsamisk	950	711	953	839
Lulesamisk	21	36	29	27
Sørsamisk	0	64	16	81
Totalt	971	811	998	947

Tabellen over viser at det ikke er store endringer i elevtallsutviklingen på grunnskolenivå i løpet av planperioden for 1. språk innen nordsamisk og lulesamisk. Valg av sørsamisk som første språk har derimot økt fra 0 til 16 elever. Den samme positive tendensen gjelder også sørsamisk som 2. språk med en økning på 17 elever. Det har også vært en positiv utvikling i forhold til nordsamisk 2. språk med en økning på 128 elever, mens det er en nedgang på 9 elever når det gjelder lulesamisk som 2. språk.

Dette viser ikke den totale etterspørselen etter samiske læremidler, siden elevtallsutvikling for videregående skole ikke er registrert, men synliggjør et fortsatt stort potensial av barn og elever som vil benytte seg av opplæring i samisk. Selv med en positiv elevtallsutvikling er likevel det totale markedet for bøker på samisk i alle språkområdene begrenset.

Det er viktig å understreke at arbeidet og dermed også kostnadene med å utvikle læremidler på ulike fagområder og utdanningsnivå i prinsippet vil være det samme, enten brukergruppen består av 10 eller 1000 elever. Sametinget har derfor valgt å kompensere de samiske forlagenes begrensede inntektsgrunnlag med driftstilskudd. Formålet er å sikre økt produksjon og bruk av samisk litteratur og læremidler for å opprettholde og utvikle en stabil samisk forlagsbransje. Driftstilskuddet skal bidra til kompetanseheving i bransjen, styrke markedsføring og distribusjon av samiske utgivelser og ivareta de tre samiske språkene. Driftstilskuddet er imidlertid ikke tema for denne evalueringen, og er ikke en del av tilskuddordningen til læremiddelutvikling.

Tabellen under viser hvor mye tilskudd til læremiddelutvikling som har gått til henholdsvis samiske og norske forlag. Dette kan være interessant i forhold til hvor mange læremidler som er utviklet og produsert i løpet av planperioden.

¹⁶ Elevtallene for 1999/2000 er fra Strategisk plan

¹⁷ Elevtallene for 2005/2006 er fra nettsiden www.wis.no og linken GSI (Grunnskolen info-systemer)

Tabell 3.2: Tildeling av støtte til utvikling av samiske læremidler 2001-2005.

Forlag	Tild. 2001	Tild. 2002	Tild. 2003	Tild. 2004	Tild. 2005
Báhko	699 380	953 350	1 228 750		499 513
ČálliidLágadus			1 097 000	529 352	367 752
Dat	284 837	215 955	30 040		
Davvi Girji	2 429 556	1 892 238	1 405 881	5 903 961	5 062 780
e-Skuvla	1 887 272	918 250	400 000	507 220	1 219 022
Idut	3 349 757	1 622 075	1 807 978	2 013 814	947 582
Totalt samiske forlag	8 650 802	5 601 868	5 969 649	8 954 347	8 096 649
Norske forlag ¹⁸	2 425 608	1 659 601	1 368 302	20 492	1 622 383
Andre ¹⁹	4 431 444	4 492 531	6 901 049	4 128 039	3 901 991
Sum totalt	15 507 854	11 754 000	14 239 000	13 102 878	13 621 023

Tabellen er utarbeidet med utgangspunkt i årlige oversikter fra Sametinget. Når det gjelder de årlige tildelingsbeløpene skiller det ikke mellom utvikling av nye læremidler og nye opplag av et tidligere utviklet læremiddel. Sees planperioden under ett viser tabellen at den totale tildelingen for 2001-2005 er på kr. 68 224 755. Av den totale tildelingen til forlag (når tildeling til "andre" er tatt bort) har 84 % av midlene gått til de samiske forlagene, mens norske forlag har fått 16 %.

I følge Strategisk plan 2001-2005 er ikke forlagskapasiteten god nok i forhold til å produsere samiske læremidler i takt med behovet. Også de norske forlag produserer læremidler, men prioriterer i liten grad utgivelse av samiske læremidler på grunn av manglende lønnsomhet i det enkelte prosjekt. For å kunne skaffe et bilde over kapasiteten til de samiske forlagene under planperioden tas det utgangspunkt i hvor mye midler forlagene har søkt om. Det foreligger ikke regnskap over søknader til læremiddelutvikling for året 2001, men for perioden 2002-2005. Like fullt overstiger det totale søknadsbeløpet fra samiske forlag for disse 4 årene det totalt tildelte beløpet til læremidler for hele planperioden²⁰ med over 28 %. Dette indikerer at de samiske forlagene har kapasitet til å produsere et større volum enn det Sametinget bevilger midler til. På den andre siden avdekker ikke søknadsbeløpene alene forlagenes reelle kapasitet i forhold til dekningsgrad på fagområder, skolenivå og klassetrinn.

De årlige bevilgningene som stilles til disposisjon for læremiddelprosjekter, utbetales som regel i to omganger. 50 % av midlene utbetales når prosjektet starter opp, mens de resterende 50 % utbetales ved ferdigstilling. Her er det verdt å nevne at Sametingets regnskap for læremiddelprosjekter viser flere unntak, der forlagene har fått flere enn to utbetalinger i løpet av prosjektets periode. I tillegg forekommer tilleggsbevilgninger til enkeltprosjekter. På bakgrunn av intervjuene med de samiske forlagene har vi fått forståelse av at forlagene er helt avhengig av å få utbetalt prosjektmidler ved oppstarten av et prosjekt. Dette fordi forlagene selv må forskuttere utgifter. I løpet av prosjektet overstiger disse utgiftene den første utbetalingen, og dette kan gå utover likviditeten.

¹⁸ Totalt involverte norske forlag i løpet av planperioden har vært Gan, Landbruksforlaget, Damm & Sønn/NKS, Aschehoug, Cappelen, Solum, Vett og viten og Skyggsjå

¹⁹ Kategorien "Andre" vises til læremiddelprodusenter som ikke er forlag, som kommuner, kompetansesentre, SEAD og lignende.

²⁰ I tillegg bekrefter Sametinget at søknadsbeløpet for 2001 også oversteg det tildelte beløpet dette året.

3.5.2 Ressurser og kapasitet

De samiske forlagene understreker konsekvensene av at samisk forlagsbransje er preget av knapphet på ressurser. Forlagene medgir at læremiddelprosjektene ofte ikke ferdigstilles i henhold til avtalt tid, men forklarer dette ut i fra at de økonomiske ressursene som følger med hvert prosjekt ikke sammenfaller med ressursbehovet. Det ble poengtert fra forlagenes side at endringer i arbeidsfordelingen ikke hadde medført tilsvarende endringer i de økonomiske rammebetingelsene. Forlagene mener de har fått større ansvar og mer arbeid uten økonomisk kompensasjon. Dette er en situasjon forlagene er svært misfornøyd med og føler seg lurt av Sametinget.

Når det gjelder de norske forlagenes evne til å gjennomføre og ferdigstille læremiddelprosjekter er situasjonen imidlertid annerledes. På samme måte som de samiske forlagene uttrykker også de norske forlagene at utvikling og produksjon av samiske læremidler har lav lønnsomhet. De norske forlagene er godt fornøyd med samarbeidet med Sametinget, men manglende lønnsomhet i prosjektene gjør at de ikke er attraktive å søke på.

Forskjellen mellom norske og samiske forlag når det gjelder administrativ kapasitet og styring av læremiddelprosjekter er betydelig. Det er mange årsaker til dette, men først og fremst kan det forklares ut i fra en svært forskjellig ressursituasjon, både når det gjelder økonomi og tilgang til fagpersonell. De norske forlagene har i større grad forlagsredaktører med ulik faglig bakgrunn som kan knyttes til de ulike prosjektene. Samiske forlag har en stor utfordring i at de dekker hele utdanningsnivået og alle fagspekter. Dette innebærer at de i stor grad må engasjere fagfolk til hvert prosjekt, dersom de selv ikke besitter den aktuelle kompetansen. Den økonomiske situasjonen spiller også en stor rolle, og så lenge lønnsomheten i de samiske læremiddelproduksjonene uteblir, har ikke de samiske forlagene mulighet til å styrke fagkompetansen eller øke den administrative kapasiteten.

3.5.3 Bruk av referansegruppe

Når forlagene setter i gang et læremiddelprosjekt blir det opprettet en referansegruppe. Det var Samisk utdanningsråd som i sin tid innførte ordningen med referansegrupper²¹

"Til hvert større prosjekt oppnevnes en referansegruppe som består av fagfolk innen det aktuelle faget. Gruppen skal bistå prosjektet språklig, pedagogisk og faglig. Gruppen har en rådgivende funksjon og bidrar til å sikre prosjektets kvalitative resultat".

I intervju med forlagene ble det påpekt at beløpet som er satt av til referansegruppen er altfor lavt i forhold til den arbeidsinnsatsen som kreves. Den fastsatte satsen er på kr 15 000 og skal inkludere honorar, frikjøp og dekning av reise- og oppholdsutgifter. I følge forlagene vil denne satsen knapt dekke to møter i en referansegruppe med utgangspunkt i fire medlemmer og honorar/frikjøp pr medlem på kr 2000. Rekruttering til referansegruppene blir dermed vanskelig. Det blir hevdet at det reelle behovet for referansegruppemøter er på minst 4-8 møter. Under forlagsintervjuene kom det samtidig frem at referansegruppen brukes som kvalitetssikrer i forhold til språklig, pedagogisk og faglig spørsmål. Referansegruppens betydning har dessuten blitt desto viktigere for forlagene etter at godkjenningsordningen ble lagt ned. I denne forbindelse uttrykte de en viss usikkerhet og frustrasjon over denne nedleggelsen fordi det medfører risiko for at Sametinget underkjenner ferdigstilte prosjekter og avkorter tilskuddet. Det kan i verste fall føre til at forlagene ikke får dekket utgiftene sine

---

²¹ Prosjekthåndbok som leder av Samisk læremiddelsenter, Kristine Nystad, 1995.

og går med tap, noe som ble karakterisert som katastrofalt. Samtidig kom det frem at enkelte samiske forlag ofte lot referansegruppene få samme funksjon som administratorer og prosjektstyrere. Læremiddelprosjekter blir ofte startet opp gjennom det første referansegruppemøtet for bl.a. å fastsette gjennomføringsplan av prosjektet. Ofte blir også forfattere invitert til disse møtene, slik at referansegruppen i praksis også fungerer som veiledere for forfatterne. Disse ulike praksisene for bruk av referansegruppen ble av forlagene beskrevet som et resultat av små administrative ressurser og kapasitet.

3.6 Formidling, markedsføring og salg av læremidler

En viktig forutsetning for at samiske læremidler skal komme brukerne til gode er at læremiddelprodusenten bruker ressurser på markedsføring og salg av egne produkter. I vilkår for tilskudd til læremiddelutvikling fastslås det at forlaget som læremiddelprodusent har dette ansvaret. Samtidig har Sametinget også et ansvar for informasjon og formidling av samiske læremidler.

En andel av de samiske forlagenes driftstilskudd går til markedsføring og distribusjon av utgivelser:

Like viktig som at det kommer ut samiske bøker og samisk musikk er at de når frem til sitt publikum og eventuelle kjøpere. Distribusjon av litteratur på samisk gjelder vel så mye adgang til informasjon om nye utgivelser, som muligheten til å få tak i dem.²²

Det var derfor viktig å drøfte dette temaet i intervjuene med forlagene. De samiske forlagene opplyste om at ferdigstilte produkter annonseres i ulike media, herunder samiske aviser og lokal/regional presse. Det sendes også ut pressepakker til aviser og radiostasjoner og av og til tas det kontakt med redaksjoner for å oppnå ekstra omtale og oppmerksomhet på enkelte produkter. Forlagenes utgivelser legges også ut på egne nettsider. Sametinget krever i tillegg at forlagene skal sende et gratis eksemplar til de relevante institusjonene læremiddelet er utviklet for, men ifølge de samiske forlagene praktiseres dette i ulik grad. Skolene har da også gjennom gruppeintervjuene etterlyst gratis eksemplarer av nye ferdigstilte samiske læremidler. Ingen av de samiske forlagene har egne markedsføringskonsulenter, men de pleier å delta på bokutstillingsmesser og på samiske fagdager som arrangeres av Nordnorsk kompetansesenter og Samisk spesialpedagogisk støtte²³ (SEAD). Annen kontakt med brukergrupper skjer ikke utover deltakelser på utstillinger og fagdager. De samiske forlagene uttrykte at de ikke hadde kapasitet til å oppsøke barnehager og skoler. De norske forlagene forholder seg til kravene som stilles av Sametinget om markedsføring og salg.

Når det gjelder Sametingets ansvar som tilrettelegger og formidler av samiske læremidler kan det vises til ulike læremiddelutstillinger som er blitt gjennomført i løpet av planperioden. Det har vært et mål å nå flest mulig kommuner og skoler i samisk bosettingsområde. Eksempelvis oppsøkte Sametinget de fleste kommuner i nordsamisk språkområde i 2002. Samme type aktivitet ble foretatt året etter sammen med SEAD overfor sørsamisk språkområde. Hensikten var her å informere om ulike spesialpedagogiske tilbud og om læremidler. I 2003 ble en nordisk læremiddelkonferanse arrangert i Kiruna i et samarbeid mellom Sametinget i Norge, Sametinget i Finland og Sameskolestyrelsen i Sverige. Formålet med denne konferansen var å

²² Rapport "Samisk forlagsvirksomhet, Støtte og rammebetingelser", 1996

²³ Samisk spesialpedagogisk støtte (SEAD) yter tjenester i forhold til språk, språkutvikling, kommunikasjon og tospråklighet for samiske brukere. For mer informasjon: www.statped.no

synliggjøre samiske læremidler som er blitt utarbeidet i de forskjellige landene. Det var også et mål å fremme bruken av samiske læremidler over landegrensene og tilrettelegge for samarbeid mellom lærere, læremiddelutviklere og samiske opplæringsinstitusjoner²⁴.

I 2003 opprettet Sametinget portalen Samisk Læringsnett. Her finner man aktuell informasjon om opplæring, publiseringer fra Sametinget, læringsressurser og snarveier til aktuelle nettstedet og interaktive diskusjonsfora. Nettstedet er et samarbeidsprosjekt mellom Sametinget og Utdanningsdirektoratet.

Av annen læremiddelinformasjon som har vært lagt ut på Sametingets nettsider er nordisk samisk læremiddelkatalog for 2001 og 2003, katalog om audiovisuelle læremidler 2002 samt nye læremidler for 2001 og 2002. Informasjonen er organisert ut i fra utgivelsesår og det gis en kort beskrivelse av læremidlet, henvisning til utgiver og prisantydning, men det fremkommer ikke hvor de enkelte læremidlene kan kjøpes. Utover det finnes det ikke andre nettsteder som informerer om samiske læremidler.

Sametingets opplæringsavdeling har i tillegg en egen læremiddelsentral, som stiller ut alle samiske læremidler gitt ut i Norge, Sverige og Finland. På samme måte er det stilt ut lule- og sørsamiske læremidler på Sametinget i henholdsvis Drag og Snåsa. Formålet er informasjon og veiledning om samisk opplæring. Læremiddelsentralen er derfor ikke et bibliotek med vanlig utlån av læremidlene, mens derimot Samisk spesialbibliotek i Karasjok låner ut samiske læremidler. Dette er forvaltningsbiblioteket til Sametinget og har Norges største samling av bøker og annet materiell på samisk²⁵. Samlingen består av over 35.000 bind i tillegg til video, lydbøker, musikkinnspillinger, mikrofilmer, språkkurs tidsskrifter og aviser. Bibliotekets primære oppgave er anskaffelse, oppbevaring, tilrettelegging og formidling av dette materialet.

3.7 Forfattersituasjonen

Sametinget uttrykker bekymring for situasjonen til samiske læremiddelforfattere i Strategisk plan. Her vises det til at økt forfatterstøtte og forskjellige rekrutteringstiltak ikke har medført en større stabil kjerne av forfattere. Situasjonen er imidlertid noe lettere med hensyn til dekning av behovet for oversetting og tilrettelegging. Det vil derfor være av interesse å se nærmere på Sametingets rolle som tilrettelegger for rekrutterings-, stimulerings- og kompetansehevingstiltak overfor forfattere, og hvordan forlagene har ivaretatt ansvaret med rekruttering og oppfølging av forfattere.

Sametinget har valgt å prioritere kvalitets- og kompetansehevende tiltak i planperioden, som blant annet innebærer tilrettelegging for rekruttering av samiske læremiddel forfattere. Det vises også til stimuleringstiltak, som satsing på bedre organisering av forfattere i team med tettere oppfølging. I tillegg skal Sametinget ta initiativ til kompetanseoppbygging blant annet gjennom seminarer og veiledning av forfattere, forlag og andre aktører.

En av de største satsingene for å øke rekrutteringsgrunnlaget av samiske læremiddelforfattere i planperioden er samarbeidet mellom Sametinget og Samisk høgskole om etableringen av 1-

---

²⁴ Rapport "Sámi oahpponeavvu davviriikkalaš resursan", Nordisk læremiddelkonferanse, Kiruna 25.- 27.mars 2003

²⁵ For mer informasjon: www.sametinget.no

årig 30 studiepoeng videreutdanningstilbud i læremiddelpedagogikk. Siden oppstart av studiet, skoleåret 2001/2002, er det i alt 64 studenter som har deltatt. Studentmassen har bestått av lærere og personer med ulike typer pedagogisk bakgrunn. Studiet tar for seg hele utviklingsprosessen frem til produksjon med spesielt fokus på utvikling av elektroniske læremidler. Samtidig er det et nyttig utdanningstilbud for læremiddelforfattere generelt.

Sametinget har i en treårsperiode i planperioden gitt inntil ti studentstipender per år knyttet til dette studiet med mål om å øke rekrutteringen av læremiddelforfattere²⁶. Sametinget mener videre at studiet bidrar til å styrke kompetansen innen utvikling av samiske læremidler, og at det bidrar til å forbedre opplæringstilbudet for samiske elever gjennom å øke tilgangen på faglig kompetanse og øke læremiddelproduksjonen. I løpet av planperioden er det utdelt 29 studentstipender. I vilkårene for å motta stipend stilles det kun krav til formell bekreftelse på opptak på studiet og andre økonomiske forhold til søkeren. Disse studentene blir ikke fulgt opp utover de krav som stilles gjennom retningslinjene. Samisk høgskole opplyser også at de ikke har oversikt over hvilke effekter studiet gir foruten om økt formalkompetanse hos studentene. Gjennom intervjuene med de samiske forlagene er det kun et forlag som oppgir at de har rekruttert læremiddelforfattere (to stykker) som følge av studiet.

Forlagene oppgir at de rekrutterer forfattere som har pedagogisk utdanning, er språkkonsulenter, eller er språkbærere med formalkompetanse på høgskole eller universitetsnivå. Noen ganger søker forlaget på prosjekter og rekrutterer i etterkant ut i fra hva de får tilskudd på, mens andre ganger starter de opp med prosjekter sammen med fagfolk og forfattere og søker om tilskudd hos Sametinget. Hvor stort omfanget er av nye rekrutterte forfattere under planperioden har denne evalueringen ikke klart å avdekke. De norske forlagene viser til et godt samarbeid med bl.a. Sametinget for å skaffe seg oversikt over tilgjengelige samiske læremiddelforfattere eller oversettere. Salas og andre samiske forlag har også oppgitt at de har bistått norske forlag med rekruttering av forfattere til deres prosjekter. I rekrutteringsøyemed har forlagene pekt på store utfordringer for prosjekter på sør- og lulesamisk. Det er stor mangel på forfattere som behersker disse to språkgruppene godt nok. I tillegg er det store ekstra utfordringer fordi mye normeringsarbeid gjenstår på sør- og lulesamisk.

Gjennom intervjuene med forlagene i forhold til oppfølging av forfattere fremgår det at dette varierer med forlagets størrelse og valg av strategier på prosjektilfang. De minste forlagene med begrenset administrativ kapasitet forklarer at de ikke har tilstrekkelig ressurser til å følge opp forfatterne godt nok. Det gjelder også de samiske forlag som prioriterer stort volum av læremiddelprosjekter. Med mange løpende prosjekter får de samiske forlagene kapasitetsutfordringer i forhold til administrativ oppfølging og prosjektstyring. Dette forsterker seg ytterligere ved læremiddelprosjekter, som skal dekke flere fagområder eller tema. I tillegg reflekterer en stor prosjektportefølje mange forskjellige fagområder som gir utfordringer i forhold til faglig oppfølging av forfatterne. Knyttet til disse aspektene har derfor referansegruppen fått en meget sentral funksjon, også opp mot forfatternes eventuelle behov for faglige, språklige eller kvalitetsmessige vurderinger under utviklingsprosessen. De fleste samiske forlagene mener at mange prosjekter sikrer aktivitet i forlaget og er en forutsetning for å kunne operere med faste stillinger.

De norske forlagene har en helt annen administrativ kapasitet til å følge opp forfatterne. Der det har vært problemer med gjennomføringstiden på læremiddelprosjektet viser de norske

---

²⁶ Sak R 53/02

forlagene til problemer med at samiske læremiddelforfattere ikke følger avtalte frister for innlevering. Dette er en utfordring som de samiske forlagene også understreket. Hovedårsaken mener man ligger i de lave satsene på forfatterhonoraret. Det er ikke mulig for en forfatter å utvikle et læremiddel på heltid under de økonomiske rammene som er gitt.

3.8 Sametingets rolle og samarbeid med forlagene

Utover det som allerede er beskrevet vil det være av interesse å se nærmere på Sametinget gjennomføring og oppfølging av samarbeidet med forlagene. Overfor forlagene, som læremiddelprodusent, gjenspeiler samarbeidet to dimensjoner. Det ene er Sametinget som forvalter av tilskuddordningen, og det andre er Sametinget som tilrettelegger med ansvar for veiledning og rådgivning.

Når det gjelder forvaltningen av tilskuddordningen har Sametinget foretatt utlysninger av prosjekter i begynnelsen hvert år med bakgrunn i årlige prioriteringslister. I 2004 ble publisering av prosjektmidler standardisert i henhold til retningslinjene.

Saksbehandlingstiden har stort sett vært i henhold til regelverket. I intervju med samiske forlag er det blitt uttrykt tilfredshet med at utlysningen har foregått i begynnelsen av året, og at avklaring om prosjektstøtte har kommet i løpet av 1. kvartal. Dette har bidratt til forutsigbarhet i planleggingen av årets budsjetter og aktiviteter, også for forlagene. Forlagene uttrykker imidlertid misnøye med at læremiddelprosjekter er for bundet til de årlige prioriteringslistene, da de mener det bidrar til mindre mangfold og utnyttelse av kunnskap og kreativitet hos forlagene. I tillegg savner de grundigere begrunnelse for avslag på søknad enn bare et standardisert svar om at søknaden faller utenfor Sametingets prioriteringer.

I perioden 2000-2003 var det Sametingets tilskuddsstyre som forvaltet tilskuddsordningen for læremiddelutvikling²⁷. Tilskuddsstyret ble oppnevnt av og blant Sametingets representanter, og behandlet læremiddelsøknader i henhold til tilhørende planverk, budsjetter og retningslinjer. Sametingets administrasjon var saksforberedende organ og fulgte opp tilskuddsstyrets vedtak. I mars 2004 ga tilskuddsstyret (sak 162/04) administrasjonen fullmakt til å treffe avgjørelser for i tildeling av midler til utvikling av samiske læremidler. I begrunnelsen for dette vedtaket vises det til en stor søknadsmasse på 142 søknader i 2004. Målet var å redusere saksbehandlingsvolumet og samtidig øke effektivitet og service overfor søkerne. Det er vanskelig å si om søkerne merket noen effekt av denne endringen, og forlagene har under intervjuene heller ikke kommentert dette. Samtidig bør det nevnes at det fra 2004 i større grad enn tidligere er lagt opp til åpne utlysninger. Dette kan være en følge av mindre saksbehandleprosesser knyttet til hver enkelt søknad.

Når det gjelder administrativ oppfølging av prosjekter i planperioden har Sametinget, etter overtakelsen fra Samisk utdanningsråd, videreført rådets arbeidsoppgaver og rutiner. Når et prosjekt ble tildelt midler, har en prosjektkonsulent hatt ansvar for prosjektet, herunder hatt ansvar for all kontakt med forlaget eller læremiddelprodusenten samt oppfølging av budsjett. Videre har Sametinget hatt ett eller to samarbeidsmøter i året med forlag som har flere enn to læremiddelprosjekter finansiert av Sametinget. Forlagene skal også sende prosjektrapporter til Sametinget to ganger i året. Når det gjelder rapporteringene kom det frem under

---

²⁷ Tidligere ble søknader behandlet av fondsstyret for Sametingets fond og tilskuddsforvalter i de øvrige tilskuddsordningene.

forlagsintervjuene at disse kan bli en belastning, spesielt for de minste samiske forlagene som har begrensede administrative ressurser. Forlag som har fått tildelt en til to prosjekter har hatt samarbeidsmøte(-r) med Sametinget etter behov. Disse skal sende inn årlige rapporter, men i følge Sametinget er ikke dette fulgt opp. På samarbeidsmøtene har prosjektansvarlige, underdirektør med ansvar for læremiddelutvikling og medarbeidere med pedagogisk kunnskap og erfaring deltatt fra Sametinget. De fleste forlagene ga imidlertid uttrykk for at disse møtene mest bar preg av å ha en kontrollfunksjon for å sjekke om prosjektene var i rute i henhold til tidsskjemaet og at de har liten veiledningsfunksjon. Samtidig var enkelte andre fornøyde med kontaktmøtene og mente de fikk den oppfølgingen de trengte. Norske forlag har vært fornøyde med Sametingets oppfølging.

De samiske forlagene uttrykker en viss avmakt når det gjelder selve forvaltningen av tilskuddsordningene. I følge forlagene har bestemmelser om retningslinjer og beregningsgrunnlag for læremiddelutviklingen vært preget av lite samarbeid, og forlagene mener Sametinget har vært for lite lydhøre overfor deres meninger. I denne sammenheng er det viktig å understreke at både beregningsgrunnlag og retningslinjer som er fastsatt for tilskudd til læremiddelutvikling, er utarbeidet i samarbeid mellom Sametinget og interesseorganisasjonen til samiske forlag, Salas.

Forlagene savnet også en mer operativ veileder- og rådgivningsfunksjon hos Sametinget. Det uttrykkes et behov for bedre veiledning og oppfølging av de enkelte læremiddelprosjektene, samt behov for konferanser og seminarer som kan bidra til å etablere møteplasser mellom norske og samiske forlag, forfattere og utdannings- og forskningsinstitusjoner. Utover nordisk læremiddelkonferanse i 2003 er det ikke registrert at Sametinget har arrangert større konferanser eller seminarer i planperioden, selv om dette skulle være en prioritert aktivitet.

3.9 Vurderinger

Utvikling og produksjon av samiske læremidler er omfattende og preges av sammensatte utfordringer. Viktig i så måte er om forvaltningen av tilskuddordningen er organisert på en effektiv måte og om produksjonen bærer preg av god planlegging og gjennomføring. En annen viktig utfordring består i å styrke hele utviklingsprosessen for læremidler ved å bidra til kompetanseutvikling, veiledning, nettverk og samarbeid mellom involverte aktører. Sametinget som en sentral utviklingsaktør har her et spesielt ansvar i samarbeid med forlag, forfattere, forsknings- og utdanningsinstitusjoner og andre offentlige instanser.

Kontrollmulighetene i forhold til bruk av tildelte midler er godt ivaretatt, spesielt gjennom de nye "skal kravene" som ble etablert i 2004. Her kommer kravene til læremiddelprodusentene tydelig frem, både når det gjelder oppgaver knyttet til utvikling og til produksjon av produktet. Tilskuddsgiver har også sanksjonsmuligheter dersom tilskuddsmottaker ikke overholder de vilkår som er satt for tildelingen. Imidlertid fremstår gjeldende regelverk og vilkår for læremiddelutvikling som til dels unødvendig og komplisert. Det er avdekket overlappende krav og kriterier mellom de nye "skal- kravene" fra 2004 og tidligere regelverk fra 2000. Dernest skilles det ikke mellom kvalitetskrav og kontrollkrav ved at disse noe ustrukturert fremkommer i samme retningslinjer eller vilkår.

Det er etablert rutiner som ivaretar hensynet til rapporteringer og evalueringer både gjennom prosjektmøter mellom Sametinget og forlag, og gjennom at forlagene sender inn rapporter til Sametinget. Det foreligger derimot ikke årlige rapporter eller evalueringer fra Sametingets

side som viser hvordan Sametinget utnytter og tar i bruk erfaringer som foreligger i rapporter og på møter med forlagene. Dette kunne vært bedre utnyttet som verktøy i å videreutvikle og styrke arbeidet med læremiddelutviklingen.

Denne evalueringen viser at kontrollrutinene er blitt skjerpet i løpet av planperioden. Sametinget har nedsatt en gruppe for å se nærmere på retningslinjene for tilskuddsordninger, og det vil være viktig at en i denne sammenheng vurderer kontrollbehovet. Overdimensjonerte kontrollrutiner vil kunne undergrave tillitsforholdet mellom bevilger og mottaker og vanskeliggjøre samarbeidet. Kontrollen bør tilpasses den enkelte tilskuddsordning, vurderes i forhold til målet med ordningen og ha et rimelig omfang i forhold til nytten og kostnadene ved kontrollen. I et slikt perspektiv bør kravet til revisorattestert regnskap for prosjekter over kr. 100.000,- bli vurdert²⁸. Forlagene ser ikke nødvendigheten av dette så lenge de likevel leverer revisorattesterte årsregnskap. Dette kravet medfører etter deres syn en unødig ekstrakostnad.

Denne evalueringen har ikke hatt som mandat å behandle situasjonen til den samiske forlagsbransjen. Likevel er det gjennom denne evalueringen avdekket en del spesielle utfordringer for de samiske forlagene som vi har valgt å belyse. Dette fordi det kan bidra til å forklare en del av de resultater og funn som er gjort. I intervjuer med de samiske forlagene kommer det klart til uttrykk at de sliter med liten kapasitet. Økt tilgang på læremiddelprosjekter har riktignok bidratt til å bedre den økonomiske situasjonen, men de hevder likevel at dette ikke har ført til bedre gjennomføringsevne. Forlagene mener dette skyldes et utvidet ansvar for utvikling av læremidler og derigjennom et behov for administrative ressurser. De samiske forlagene mener de verken har kapasitet eller økonomi til å bygge opp disse ressursene. Læremiddeltilskuddene er ment å dekke kostnadene knyttet til det enkelte prosjekt og bidrar ikke i tilstrekkelig grad til å styrke forlagenes økonomi, da inntektene for salg av produktene er begrenset. Denne hverdagen de samiske forlagene beskriver sammenfaller i stor grad med beskrivelsen i evalueringsrapporten av samisk bokproduksjon i 2001²⁹. Da ble det stilt spørsmål ved om strategien for ansvarsoverføring til forlagene har vært forhastet og gjennomført for tidlig, og uten at nødvendige vilkår har vært til stede. Etter fem år kan det synes bemerkelsesverdig at samme problemstilling aktualiseres gjennom intervjuene med de samiske forlagene. Det er derfor all grunn til nå å behandle dette nærmere, men da med fokus på flere forhold for de samiske forlagene. Tilskudd til læremiddelproduksjon vil i en slik sammenheng bare representere et aspekt. Det vil i tillegg være viktig å vurdere betydningen av å ha en stabil samisk forlagsbransje og hva dette innebærer i forhold til målsetninger om økt tempo og volum i produksjonen av samiske læremidler. Ulike strategier vil måtte vurderes, og en strategi kan være at beregningsgrunnlaget for læremiddelutviklingen endres. Ved å dreie fokuset fra kun utviklings- og produksjonskostnader i et læremiddelprosjekt til økonomiske incitamenter for å øke produksjonstempoet kan kapasiteten bygges opp hos forlagene. En annen strategi kan være å satse på økt produksjonskapasitet med gjeldende beregningsgrunnlag for læremiddeltilskudd, men styre tildelingsordningen på en slik måte at forlagsbransjen blir preget av færre og større samiske forlag som har den nødvendige kapasitet til å påta seg oppdrag.

---

²⁸ Det fremkommer ikke spesifikke krav om dette i Økonomiregelverket for staten og Bestemmelsene om økonomistyring i staten (BØS).

²⁹ Agenda Utredning & Utvikling AS, 2001

Når det gjelder nærmere vurderinger av selve grunnlaget for satser og honorar til læremiddelprosjekter, henviser evaluatoren til utvalget nedsatt av Utdanningsdirektoratet som arbeider med nettopp dette.

Forlag og læremiddelprodusenter har ansvar for markedsføring og salg av egne produkter, mens Sametinget har et formidlingsansvar for alle tilgjengelige samiske læremidler. Dette er ivare tatt blant annet gjennom læremiddelutstillinger, læremiddelsentral og etableringen av nettportalen "Samisk læringsnett". Likevel viser evalueringen at det kan være utfordrende å skaffe seg oversikt over tilgjengelige samiske læremidler.

Det er i kapitlet viet fokus til forfattersituasjonen for samisk læremiddelutvikling. Dette ses i forhold til forlagenes ansvar for rekruttering og oppfølging av forfattere, men også i forhold til Sametingets rolle som tilrettelegger for å bidra til en større stabil kjerne av samiske læremiddelforfattere. De samiske forlagene fremhever spesielt de dårlige økonomiske rammebetingelsene for forfatterne, som en av årsakene til at produksjonstiden blir unødig lang. I tillegg til dette påpeker forlagene at manusutviklingen er meget krevende, spesielt på lule- og sørsamisk når det gjelder terminologiutvikling. Her ble det også understreket at vel så utfordrende er mangelen på menneskelige ressurser. Det er få personer som behersker lule- og sørsamisk godt nok skriftlig til å kunne være læremiddelforfattere. De samiske forlagene etterlyser også mer fokus på veiledning og tilrettelegging av kompetansehevende tiltak fra Sametingets side. I løpet av planperioden har Sametinget satset på å øke rekrutteringen av samiske læremiddelforfattere ved å dele ut stipend til studenter i læremiddelpedagogikk på Samisk høyskole. Evalueringen viser at kun to uteksaminerte studenter er blitt rekruttert som forfattere hos de samiske forlagene.

Evalueringen viser det er et betydelig potensial når det gjelder tilrettelegging for kompetanseutvikling, nettverkbygging, dialog og samarbeid mellom aktører i læremiddelprosessen. Tiltak i denne sammenheng vil kunne ha stor betydning for både læremiddelforfattere, forlagene og Sametinget. Kompetanseutvikling og samarbeid vil være viktige faktorer i forhold til målsetningen om økt volum og tempo i læremiddelproduksjonen. Økonomiske støtteordninger alene vil neppe løse de utfordringer som er blitt belyst i dette kapitlet. I strategisk plan legges det opp til flere tiltak i planperioden som i stor grad hadde imøtekommet disse behovene. Tiltakene er imidlertid ikke fulgt, slik som:

- kompetanseoppbygging gjennom seminarer og veiledning av forfattere, forlag og andre aktører
- tilrettelegging for bedre organisering av forfattere i team med sterkere oppfølging og bedre veiledning

I kapitlet vises det til at kontroll- og forvaltningsfunksjonen overfor læremiddelprodusentene er styrket, spesielt gjennom de nye retningslinjene i 2004. Det kan imidlertid stilles spørsmål ved om forvalterrollen og kontrollregimet har gått på bekostning av tilretteleggings- og utviklingsansvaret til Sametinget. Det er en hårfin balanse mellom å ivareta behovet for kontroll og nødvendigheten av å sette av tilstrekkelige ressurser for å ivareta rollene som tilrettelegger og utvikler.

4 Produksjon av samiske læremidler

4.1 Innledning

I dette kapitlet er fokuset på produksjon av samiske læremidler. Det er foretatt en kartlegging av antall læremiddelprosjekter som har mottatt støtte i planperioden 2000-2005³⁰, og gjennomstrømmingstiden på prosjekter er beregnet. Her er både prosjekter som er ferdigstilt i planperioden og som hadde oppstart i 2000 eller tidligere, og prosjekter med oppstart i planperioden inkludert. Likeledes ser vi på læremiddelprosjekter med oppstart og ferdigstillelse i planperioden. I tillegg er antall læremidler som er påbegynt, men ikke ferdigstilt, i planperioden kartlagt.

Videre kommenteres dekningsgraden av læremidlene med utgangspunkt i Strategisk plan og de prioriteringer som er gjort i planperioden. Avslutningsvis vurderes den samlede produksjonen av samiske læremidler.

Alle tabellene som presenteres i kapitlet er utarbeidet med utgangspunkt i Sametingets egne regnskapsoversikter for årene 2000-2005. Regnskapene for disse årene har vært satt opp på ulike måter (ulike kategoriseringer), men evaluator har gjennomgått hvert regnskap i samarbeid med Sametinget, og gjort de nødvendige tilpasninger slik at sammenligninger fra år til år har vært mulig.

4.2 Læremiddelprosjekter i planperioden

4.2.1 Antall læremiddelprosjekter som mottar støtte

Evaluator har gått gjennom regnskapet for hvert år i perioden 2000-2005. Det er ut i fra dette gjort en kartlegging av antall *påbegynte* læremiddelprosjekter i planperioden 2000-2005. Det legges til grunn at læremiddelprosjektet er påbegynt når Sametinget har utbetalt 50 % av læremiddelstøtten til produsenten (forlaget).

Tabell 4.1: Antall påbegynte læremiddelprosjekter i planperioden

Type læremiddel	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Totalt
Ordinære	10	30	17	45	30	42	174
IKT	1	2	3	4	1	9	20
Spes.ped/særskilt	7	11	11	8	9		46
Audiovisuelle		2	1				3
Andre	1	5	7	8	13		34
Barnehage	2	6		1	2	3	14
Nye opptrykk		4	6	3	6	5	24
Totalt	21	60	45	69	61	59	315

Av tabell 4.1 kommer det fram at det totalt er påbegynt 315 læremiddelprosjekter i planperioden. Det laveste antallet påbegynte prosjekter var 21 i 2000, mens det høyeste

³⁰ I dette kapitlet inngår år 2000 i planperioden. Dette fordi Strategisk plan 2001-2005 ble lagt til grunn for læremiddelprosjekter også fra år 2000.

antallet var i 2003 med 69 påbegynte prosjekter. I gjennomsnitt startet det opp ca 53 prosjekter hvert år i planperioden. Når en ser nærmere på hvert enkelt årsregnskap ser en at kategoriseringen av læremidlene varierer. I regnskapet for år 2001 kommer det klart fram hvilke type læremiddelprosjekt det dreier seg om, mens det i både 2002 og 2005 er mer usikkerhet knyttet til kategoriseringen. Dette kan innebære at kategorien ”ordinære” har fanget opp andre typer læremidler som for eksempel særskilte eller audiovisuelle. Av tabellen kan en eksempelvis lese at ingen læremidler for barnehager ble påbegynte i 2002, men dette trenger ikke å være tilfelle da kategorien ”ordinære” kan ha fanget dette opp.

4.2.2 Ferdigstilte læremiddelprosjekter

I tabell 4.2 presenteres antall læremiddelprosjekter som ble påbegynt i 1999 eller tidligere, og som er ferdigstilt i planperioden.

Tabell 4.2: Ferdigstilte læremiddelprosjekter som er påbegynt i 1999 eller tidligere

	Ferdigstilt 2000	Ferdigstilt 2001	Ferdigstilt 2002	Ferdigstilt 2003	Ferdigstilt 2004	Ferdigstilt 2005	Totalt ferdigstilte
Påbegynt ikke oppgitt			2				2
Påbegynt 1988			1				1
Påbegynt 1995			1	1			2
Påbegynt 1996							
Påbegynt 1997		2	3				5
Påbegynt 1998	2	5	2	1	0	0	10
Påbegynt 1999	4	4	8	4	0	2	22
Ferdigstilt	6	11	17	6	0	2	42

Av tabellen fremkommer det at totalt 42 læremiddelprosjekter ble påbegynt i 1999, eller tidligere, og ferdigstilt i planperioden. Av disse ble 40 prosjekter, eller 95,2 %, ferdigstilt i løpet av de fire første årene. Av de 17 ferdigstilte prosjektene i 2002 hadde ett oppstart i 1988. Det vil si at det tok 15 år å gjennomføre læremiddelprosjektet³¹. To prosjekter er ferdigstilt i 2002 der oppstartsåret ikke er kjent, og en vet derfor ikke gjennomføringstiden på disse. Videre ser en at det både i 2002 og 2003 ble ferdigstilt prosjekter med oppstart i 1995. Det innebærer en gjennomføringstid på henholdsvis åtte og ni år.

I neste tabell presenteres en oversikt over antall prosjekter som er påbegynt og ferdigstilt i planperioden 2000-2005.

³¹ Tilskuddsåret utgjør det første prosjektåret. Utgangspunktet er at forvaltningen av tilskuddsmidler til samiske læremidler baseres på at læremiddeltilskudd tildeles i første kvartal hvert år.

Tabell 4.3: Antall læremiddelprosjekter som er påbegynt og ferdigstilt i planperioden

	Ferdigstilt 2000	Ferdigstilt 2001	Ferdigstilt 2002	Ferdigstilt 2003	Ferdigstilt 2004	Ferdigstilt 2005	Totalt ferdigstilte
Påbegynt 2000	9	3	3	1	1	0	17
Påbegynt 2001	-	15	13	8	4	1	41
Påbegynt 2002	-	-	15	7	6	4	32
Påbegynt 2003	-	-	-	14	13	3	30
Påbegynt 2004	-	-	-	-	6	5	11
Påbegynt 2005	-	-	-	-	-	15	15
Ferdigstilte prosjekter	9	18	31	30	30	28	146

Totalt antall læremiddelprosjekter som er påbegynt og ferdigstilt i planperioden er 146. Det vil si at det er 169 (315-146) læremiddelprosjekter som er påbegynt, men ikke ferdigstilt i planperioden. Det vil alltid være et etterslep av prosjekter som ikke ferdigstilles innenfor en gitt planperiode, da prosjekter som starter i 2005 ikke kan forventes ferdigstilt før i 2006 eller senere.

Av tabell 4.3 fremkommer det at en god del av prosjektene som starter opp ferdigstilles samme år. Når en legger til grunn prosjekter som er påbegynt i 2001 ser en at 15 prosjekter (36,6 %) ferdigstilles samme året. Tendensen for årene 2002, 2003 og 2004 er at nesten 50 % av prosjektene ferdigstilles samme året som de er påbegynt. Dette indikerer at det er relativt små og "enkle" prosjekter.

4.2.3 Læremidler som ikke er ferdigstilte

Det vil være av interesse å se nærmere på de prosjektene som har fått tilskudd, men som, av ulike årsaker, ikke er ferdigstilte i løpet av planperioden. Disse er i det følgende kategorisert i tre ulike grupper. Den ene gruppen består av prosjekter som ikke er ferdigstilte ved utgangen av planperioden 2005. Den andre gruppen er prosjekter som ikke er ferdigstilt, men der regnskapet viser at hele tilskuddsbeløpet er utbetalt. Den siste gruppen gir informasjon om antall prosjekter som ble avbrutt.

Tabell 4.4: Ikke ferdigstilte prosjekter ved utgangen av 2005 - påbegynt før planperioden

	Ikke ferdigstilte prosjekter	Ikke ferdigstilte – hele tilskuddet betalt	Avbrutte prosjekter	Totalt antall prosjekter
Påbegynt 1996	2	-	1	3
Påbegynt 1997	-	-	4	4
Påbegynt 1998	2	-	1	3
Påbegynt 1999	3	-	3	6
Totalt antall prosjekter	7	-	9	16
Totalsum i NOK	1 914 037	0	130 000	2 044 037

Tabell 4.4 viser at det var totalt 16 prosjekter som ble påbegynt før planperioden, men som ikke ble ferdigstilt ved utgangen av planperioden (2005). Dette var læremiddelprosjekter som ble påbegynt i tidsrommet 1996-1999. Av disse 16 er 9 avbrutt, det vil si at de ikke vil bli slutført. Det betyr imidlertid at det ved utgangen av planperioden fremdeles var syv prosjekter som venter på å bli ferdigstilt. Disse syv prosjektene har mottatt støtte på til sammen kr 2 044 037. Når det gjelder avbrutte prosjekter for årene 1996-1999 har det ikke vært mulig å kartlegge hvor stor del av den totale summen på kr 130 000³² som er utbetalt, avsatt (til de årlige avsetningsmidlene) eller overført til andre læremiddelprosjekter.

Tabell 4.5: Ikke ferdigstilte prosjekter ved utgangen av 2005 - påbegynt i planperioden

	Ikke ferdigstilte prosjekter	Ikke ferdigstilte – hele tilskuddet betalt	Avbrutte prosjekter	Totalt antall prosjekter
Påbegynt 2000	1		3	4
Påbegynt 2001	13	4	2	19
Påbegynt 2002	8	5	-	13
Påbegynt 2003	24	14	1	39
Påbegynt 2004	32	17	1	50
Påbegynt 2005	37	7	-	44
Totalt antall prosjekter	115	47	7	169
Totalsum i NOK	28 669 733	12 159 770	588 795	41 418 298

Tabell 4.5 viser at det i planperioden er 169 prosjekter som er påbegynt, men ikke ferdigstilt i planperioden. Av disse er 7 prosjekter avbrutt. 162 av disse er fremdeles under utvikling, og 47 av disse læremiddelprosjektene har fått utbetalt hele tilskuddsbeløpet. Til sammen utgjør

³² Av Sametingets regnskap for læremiddelprosjekter i perioden 2000-2005 er 2 avbrutte prosjekter registrert med tilsagnsbeløp og 7 avbrutte prosjekter mangler informasjon om tilsagnsbeløp

disse prosjektene kr 41 418 298 i tilskudd. Av dette er kr 12 159 770 allerede utbetalt uten noen form for garantier for at læremidlene ferdigstilles. Videre er det verdt å merke seg at kr 588 795³³ kan relateres til avbrutte læremiddelprosjekter.

Dersom en ser tabell 4.4 og 4.5 under ett viser det at totalt 185 påbegynte prosjekter ikke er ferdigstilt i løpet av planperioden. Av disse er det 16 prosjekter som er avbrutt, mens 122 prosjekter ikke er ferdigstilte. I tillegg kommer 47 prosjekter som ikke er ferdige, men der det likevel er foretatt utbetaling av tilskuddbeløpet. Til sammen utgjør det tilsagn på kr. 43 462 335.

Avsetning av tilskuddsmidler

I henhold til regler for læremiddeltilskudd skal halve tilskuddsbeløpet utbetales ved prosjektets oppstart og det resterende når prosjektet er ferdigstilt. Dersom prosjektet ikke ferdigstilles overføres disse resterende midlene til neste år. Dette innebærer at avsetningen av midler fra uferdige prosjekter øker desto lengre tid det tar å ferdigstille dem. Systemet med å overføre resterende tilskuddsmidler til påfølgende år for påbegynte prosjekter og ikke ferdigstilte, ble opprettet i 2000. For planperioden 2000-2005 er utviklingen i dette avsetningsbeløpet gjengitt i tabellen under.

Tabell 4.6: Avsetning av tilskuddsmidler til læremiddelprosjekter, 2000-2005³⁴

Avsetningsdato	Beløp
31. desember 2000	8 622 571
31. desember 2001	13 355 747
31. desember 2002	12 059 077
31. desember 2003	12 646 690
31. desember 2004	14 453 131
31. desember 2005	15 375 729

I henhold til tabellene 4.4 og 4.5 er 122 læremidler uferdige og det er resterende tilskuddsmidler fra disse prosjektene som er avsatt.

I det første avsetningsåret ble midler fra ikke ferdigstilte læremidler med oppstart før 2000, avsatt. Ved utgangen av 2005 er fremdeles 7 prosjekter eldre enn 6 år og tilsvarer kr. 908 034 i avsetninger. Sett i forhold til den totale avsetningen i 2005 utgjør disse prosjektene en liten andel (5 %) og hovedårsaken til avsetningsbeløpets størrelse skyldes prosjekter som er startet i planperioden og fremdeles ikke er fullført.

Prosjekter som ikke er ferdigstilte og som har midler på avsetning preges av å være relativt store. Av 122 prosjekter har 22 prosjekter mottatt tilskudd på mindre enn kr. 100.000. Det betyr at 100 prosjekt er større enn kr. 100.000 og disse bidrar til at avsetningsbeløpet er så vidt stort ved utgangen av 2005.

Prosjekter som startet opp i 2005 forventes ferdigstilt i 2006³⁵, dersom man tar utgangspunkt i en gjennomføringstid på to år per prosjekt³⁶. Dette er til sammen 37 prosjekter og utgjør 39 %

³³ Av regnskap for 2001-2005 er 4 avbrutte prosjekter registrert med tilsagnsbeløp og 3 avbrutte prosjekter mangler informasjon om tilsagnsbeløp

³⁴ Beløpene i denne tabellen kommer fra Sametingets årlige regnskap.

³⁵ Tilskuddsåret utgjør det første prosjektåret. Utgangspunktet er at forvaltningen av tilskuddsmidler til samiske læremidler baseres på at læremiddeltilskudd tildeles i første kvartal hvert år. Prosjekter som har fått tilskudd i 2005 og avsluttes i 2006 har brukt 2 år.

av avsetningsbeløpet i 2005. De resterende 85 prosjektene burde, med en forventet gjennomføringstid på to år, vært ferdigstilt i planperioden. Disse prosjektene utgjør 61 % eller kr 9 337 175 av avsetningsbeløpet i 2005.

Avvik – utbetalinger

I tillegg til årlige avsetninger av tilskuddsmidler til uferdige læremidler kommer prosjekter som ikke er ferdigstilte, men der hele tilskuddsbeløpet likevel er utbetalt. Totalt er dette omfanget på kr 12 159 770 fordelt på 47 prosjekter. Hadde Sametinget fulgt egne utbetalingsprosedyrer skulle halvparten av det totale tilskuddsbeløpet på disse prosjektene også vært inkludert i avsetningen i 2005. Med utgangspunkt i en gjennomføringstid på 2 år burde 40 av disse prosjektene vært ferdigstilte i planperioden.

Avbrutte prosjekter

I regnskapene fra Sametinget er det mangelfull informasjon om hvordan midlene fra avbrutte prosjekter er disponert.

4.3 Gjennomstrømning

For å kunne vurdere gjennomstrømningen av ferdigstilte læremiddelprosjekter vil det være hensiktsmessig å måle gjennomsnittstiden. Tabellen nedenfor viser tidsbruken på de ulike læremiddelprosjektene³⁷:

Tabell 4.7: Gjennomstrømningstid for ferdigstilte prosjekter i planperioden

Påbegynte	Antall år						Totalt
	1 år	2 år	3 år	4 år	5 år	Mer enn 5 år	
Før 2000		4	6	13	8	9	40
2000	9	3	3	1	1		17
2001	15	13	8	4	1		41
2002	15	7	6	4			32
2003	14	13	3				30
2004	6	5					11
2005	15						15
2000-2005	74	41	20	9	2		146
Totalt	74	45	26	22	10	10	186

Totalt er det 188 ferdigstilte prosjekter i planperioden, men to av disse er ikke registrert med oppstartsdato i regnskapet. 40 prosjekter ble påbegynt før år 2000, mens 146 prosjekter ble startet opp og ferdigstilt i planperioden 2000-2005.

Gjennomsnittstiden for ferdigstilling av de eldste prosjektene, det vil si de som ikke ble påbegynt før planperioden, er 4,5 år. For prosjektene med oppstart og ferdigstilling i

³⁶ Dette er utgangspunktet i "Evaluering av samisk bokproduksjon" av Agenda (2001)

³⁷ Tilskuddsåret utgjør det første prosjektåret. Utgangspunktet er at forvaltningen av tilskuddsmidler til samiske læremidler baseres på at læremiddeltilskudd tildeles i første kvartal hvert år. Eksempelvis vil prosjekter som har fått tilskudd i 2000 og som er avsluttet i 2001 bli registrert med 2 år.

planperioden er gjennomsnittstiden 1,8 år. Samlet har alle ferdigstilte prosjekter en gjennomsnittlig gjennomføringstid på 2,4 år.

Når man skal vurdere gjennomsnittstiden på ferdigstillingen av læremidler er det viktig å se etter faktorer som eventuelt påvirker gjennomsnittstiden av betydning i den ene eller andre retning. Prosjektene størrelse og omfang er slike faktorer. Av 186 ferdigstilte prosjekter har 121 prosjekter mottatt tilskudd på over kr. 100 000, mens 64 prosjekter har mottatt tilskudd på mindre enn kr. 100.000³⁸. 45 av de ferdigstilte prosjektene er registrerte som nyopprett, trykking eller ekstratilskudd. I utgangspunktet kan ikke disse anses som utvikling av nye læremidler, og i omfang er det stort sett snakk om mindre prosjekter. Like fullt utgjør de 24 % av totalt antall ferdigstilte prosjekter, og kan sånn sett bidra til å påvirke måleresultater av gjennomsnittstiden.

Det vil derfor være interessant også å regne ut gjennomsnittstid for ferdigstilling av læremidlene i forhold til prosjektene størrelse, og holde de 45 prosjektene³⁹ som ikke kan anses som nye læremidler utenfor.

Tabell 4.8: Gjennomstrømningstid for ferdigstilte prosjekter uten nyopprett og lignende

Prosjektets størrelse	Antall år						Totalt	Gj.snitt
	1 år	2 år	3 år	4 år	5 år	Mer enn 5 år		
2000-2005: prosj. under 100'	16	5	3	2	2		28	1,9
2000-2005: prosj. over 100'	22	32	16	7			77	2,1
Alle prosjekter under 100'	16	5	3	5	2	3	34	2,5
Alle prosjekter over 100'	22	36	20	17	7	5	107	2,7

Tabell 4.8 viser at gjennomsnittstiden for utvikling av læremidler øker i forhold til størrelse på tilskuddet. Prosjekter med tilskudd under kr. 100.000, og oppstart i planperioden, er gjennomsnittlig gjennomføringstider 1,9 år, mens tiden er 2,1 år for prosjekter med tilskudd større enn kr. 100.000. Utskillelsen av de 45 prosjektene har bidratt til å øke gjennomsnittstiden, og ser man bort fra prosjektstørrelse vil gjennomsnittstiden på læremiddelprosjektene med oppstart i planperioden være på 2 år. Det er en økning på 0,2 år i forhold til utregningen i tabell 5.7 *Gjennomstrømningstid til ferdigstilte prosjekter i planperioden*.

For alle ferdigstilte prosjekter i planperioden, uavhengig av oppstartstidspunkt, viser ovenstående tabell at prosjekter som har mottatt tilskudd under kr 100 000 har en gjennomføringstid på 2,5 år. Prosjekter med mer enn kr 100 000 i tilskudd har i snitt en høyere gjennomføringstid på 2,7 år. Ser man bort fra prosjektstørrelsen er gjennomsnittet på utvikling av læremidler i underkant av 2,7 år.

Generelt kan det sies at prosjektets størrelse påvirker gjennomføringstiden. Ikke overraskende viser undersøkelsen at de største prosjektene tar lengre tid å ferdigstille enn de mindre. Prosjekter påbegynt før planperioden bidrar til å øke gjennomsnittlig gjennomføringstid for alle ferdigstilte prosjekter i planperioden.

³⁸ Et prosjekt med oppstart i 1988 var ikke registrert med tilskuddsbeløp.

³⁹ Av de 45 prosjektene har 30 prosjekter mottatt under kr. 100.000 i tilskudd mens 15 prosjekter har mottatt tilskudd på over kr. 100.000

4.4 Dekningsgrad

Det fremgår i tabellene 5.2 og 5.3 at 188 læremiddelprosjekter er ferdigstilt i planperioden. Dette er uavhengig av oppstartsåret for prosjektet. Læremiddelprosjektene fordeler seg på følgende språkområder og nivå:

Tabell 4.9: Ferdigstilte læremiddelprosjekter fordelt på språkområder og nivå

Språk/ Nivå	Nordsamisk	Lulesamisk	Sørsamisk	Annet*	Totalt
Barnehage	11	3	-		14
Grunnskole	114	19	16		149
Videregående	12	-	2		14
UA/Ikke oppgitt	2	-	-	9	11
Totalt	139	22	18	9	188
Prosent	73,9 %	11,7 %	9,6 %	4,8 %	100 %

* Annet er en samlekategori for læremiddelprosjekter som er utgitt på alle de tre samiske språkene (5), engelsk (1) eller norsk (3).

Av tabellen ser vi at 139 eller 73,9 % av de ferdigstilte læremiddelprosjektene er på nordsamisk. På lulesamisk og sørsamisk er tallene henholdsvis 22 (11,7 %) og 18 (9,6 %) prosjekter. Av totalt antall ferdigstilte prosjekter er 149 eller 79,3 % utviklet for grunnskolenivå. Bare 14 prosjekter, eller 7,4 %, er utviklet for barnehagenivået, herunder 11 på nordsamisk, 3 på lulesamisk og ingen på sørsamisk. Likeledes er det 14 læremiddelprosjekter utviklet for videregående nivå, av disse er 12 på nordsamisk, ingen på lulesamisk og 2 på sørsamisk.

I kapittel 5 *Samiske læremidler – omfang på satsning 2001-2005* i Strategisk plan presenteres tre tabeller som viser målet for dekning av læremidler for grunnskolen på nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk ved slutten av planperioden. Det er vanskelig å vurdere om målet på dekningsgraden er oppnådd. Regnskapene for læremiddelprosjekter er satt opp ulikt fra år til år, og kategoriseringene har vært ulike, og det har heller ikke vært mulig å finne ut av hvilket fag, trinn og/eller hvilke type læremiddel (elevbok, temahefte, oversatt) som er utviklet ut av prosjekttitlene i regnskapet. På denne bakgrunn lar det seg ikke gjøre å si noe bestemt om målet for dekningsgrad er oppnådd i grunnskolen i de tre språkområdene.

Når en legger til grunn tabell 5.9 *Ferdigstilte læremiddelprosjekter fordelt på språkområder og nivå* og vurderer denne opp mot de prioriteringene som er gjort i Strategisk plan kan man si at målet i denne forbindelse er oppnådd, da det heter: ”den største satsingen vil bli knyttet til utvikling og produksjon av læremidler i og på nordsamisk. På lulesamisk og sørsamisk velges en strategi hvor hovedmålet er en vitalisering og videreutvikling av språket” (side 11).

4.5 Vurderinger

Totalt i planperioden er det startet opp 315 læremiddelprosjekter. Det gir et gjennomsnitt på omlag 53 nye prosjekter hvert år. Av disse prosjektene er 146 ferdigstilte i planperioden. Det gir en gjennomføringsgrad på 46 %. 42 av 58 læremiddelprosjekter, med oppstart før 2000, er ferdigstilt i planperioden.

Det bør tas med i vurderingen at 45 av de totalt 186 ferdigstilte prosjektene ikke kan anses som utvikling av nye læremidler, da disse gjelder midler til trykking, nyopptrykk og tilleggsbevilgninger til læremidler som er utviklet før planperioden.

Gjennomsnittstid for å ferdigstille læremidler i planperioden er om lag 2 år, dersom man holder prosjekter som startet opp før 2000 utenfor. Dersom disse inkluderes øker gjennomsnittstiden til om lag 2,5 år. I utgangspunktet synes ikke gjennomføringshastigheten på læremiddelprosjekter å være unormalt høy for de ferdigstilte prosjektene. Det er imidlertid urovekkende at ikke flere av de påbegynte prosjektene i planperioden også er ferdigstilt. Økningen i det totale avsetningsbeløpet dokumenterer også denne trenden. Konsekvensen av denne utviklingen er at etter hvert som de påbegynte læremiddelprosjektene faktisk ferdigstilles, så vil den gjennomsnittlige gjennomføringstiden øke.

Et annet bekymringsverdig mønster er omfanget prosjekter som ikke er ferdigstilte, men der utbetalinger av hele tilskuddsbeløpet er foretatt. Dette omfatter k. 12 159 770. I verste fall blir ikke disse prosjektene ferdigstilt og midlene må ansees som tapte. Det har ikke vært mulig å framskaffe en oversikt over det beløpsmessige omfanget av de 16 avbrutte prosjektene, eller hvordan disse midlene er disponert, og om de må ansees som tapte.

Avsetningsbeløpet av læremiddeltilskudd for ikke ferdigstilte prosjekter har økt med 78 % fra det ble etablert i 2000 og fram til 2005. Ved utgangen av planperioden i 2005 var avsetningen på kr. 15 375 729 fordelt på 122 prosjekter. Av disse er kun 7 læremiddelprosjekter startet opp før 2000 og den største økningen av ikke ferdigstilte læremidler har skjedd i planperioden.

Når det gjelder dekningsgrad er det vanskelig å vurdere denne opp mot målsettingene for produserte læremidler i Strategisk plan 2001-2005. Hovedårsaken til dette er mangelfull informasjon om læremiddelprosjektene i Sametingets regnskap. Likevel kan man si at deler av målsettingene er oppnådd ved at de ferdigstilte læremidlene gjenspeiler økt satsing på produksjon av læremidler i og på nordsamisk og at det er utviklet læremidler i lulesamisk og sørsamisk. Dette er i tråd med prioriteringene i Strategisk plan.

Når det gjelder produksjon av samiske læremidler og målsettingene om økt antall og raskere fremdrift kan man ikke si at det er oppnådd i planperioden 2001-2005. Dette med bakgrunn i at under halvparten av påbegynte læremidler er ferdigstilte i planperioden og at dette har bidratt til å øke gjennomføringstiden for utvikling og produksjon av samiske læremidler. Det er ikke avdekket bedre gjennomføringshastighet for læremiddelprosjekter enn i forrige planperiode 1996-2000.

Det er grunn til å understreke til dels store mangler ved regnskapsføringen av læremiddelprosjektene. Det kan synes som om de årlige regnskapene er registrert og behandlet ulikt fra år til år, og at det ikke eksisterer enhetlige rutiner for føring av regnskapene. De beregninger som er foretatt i dette kapitlet er utferdiget med forbehold om at regnskapsinformasjonen som er levert fra Sametinget i forbindelse med denne evalueringen, er korrekt.

5 Brukerperspektiver

5.1 Innledning

I dette kapitlet vil vi presentere de funn vi har gjort med utgangspunkt i brukerne av de samiske læremidlene. Brukerne vi har vært i kontakt med, enten gjennom gruppeintervju eller spørreskjema, har vært lærere, elever, foreldre og barnehagepersonell. Det er gjennomført gruppeintervju i alle de tre samiske språkområdene, og her har det vært noenlunde lik representativitet for alle. I sørsamisk område var ikke elevperspektivet representert i intervjugruppen.

Når det gjelder spørreskjemaet er det viktig å være oppmerksom på at svarprosenten mellom språkområdene er stor. Av de 53 besvarte spørreskjemaene representerer 70 % nordsamisk språkområde, 10 % lulesamisk område og 20 % sørsamisk område. En slik fordeling kan gi innvirkning på svarfordelingen på de ulike spørsmålene, men dette vil vi kommentere underveis når funnene presenteres.

Brukernes erfaringer vil bli presentert i de følgende delkapitlene om målsetting, kvalitet og tilgjengelighet. Når det er nødvendig vil de ulike gruppene av brukerstemmene fremheves spesielt. Det samme vil bli gjort der det er viktig å få fram ulike synspunkter fra de forskjellige språkområdene.

5.2 Målsettinger

Visjonen i Strategisk plan sammenfaller med innledningen i prinsipper og retningslinjer for opplæring etter Det samiske læreplanverket, og målene i læreplanens generelle del. Dette går ut på at samiske læremidler skal styrke og utvikle samisk språk, kultur og identitet. I våre analyser, sett på bakgrunn av intervjuer og resultatene fra spørreskjemaene, er hovedkonklusjonen at målsettingen/visjonen oppfylles.

Gjennom spørreundersøkelsen kartla vi om samiske læremidler bidrar til at samiske elever får opplæring i henhold til gjeldende lover og læreplaner. Mens 22 % svarte "vet ikke", var 58 % enig. For å kunne ta stilling til en slik påstand fordrer dette at respondenten kjenner til innholdet i både lovverk og planperiode. Når 22 % svarte "vet ikke" kan dette også fange opp de som ikke har så god kjennskap til disse dokumentene.

Påstandene i spørreskjemaene skal belyse om samiske læremidler bidrar til å styrke samisk språk, kultur og identitet får gjennomgående positive svar. Det skilles ikke mellom de ulike språkområdene for disse spørsmålene.

De samiske læremidlene som brukes i barnehagen/skolen bidrar til å styrke:

	Uenig	Vet ikke	Enig
Samisk språk	14,8 %	7,4 %	77,8 %
Samisk kultur	13,0 %	11,1 %	75,9 %
Samisk identitet	9,3 %	11,1 %	79,6 %

Av tabellen ser vi at 78 % er enige i at samiske læremidler bidrar til å styrke det samiske språket, mens 15 % er uenig. Når det gjelder samisk kultur er tilsvarende tall 76 % i kategorien ”enig”, mens 13 % er uenig i at samisk kultur styrkes gjennom bruken av de samiske læremidlene. Hele 80 % av svarene bekrefter at samisk identitet styrkes gjennom bruk av samiske læremidler, mens andelen som er uenig i dette er på 9 %. De som svarer ”vet ikke” i forhold til påstandene er relativt få. En grunn til at de gir nettopp dette svaret kan være at begrepene språk, kultur og identitet er vanskelig å definere.

Hovedinntrykket som dannes gjennom spørreundersøkelsen bekreftes gjennom gruppeintervjuene. Det blir understreket at samiske læremidler er svært viktig for en videre utvikling av det samiske – både når det gjelder språk, kultur og identitet. Dette kommer tydelig fram både i det nordsamiske-, lulesamiske og sørsamiske området. Hvert område påpeker også betydningen av å ha læremidler som tar opp lokale problemstillinger, og at dette er særlig viktig i den lokale identitetsdannelsen. Det blir poengtert at læremidler utviklet på norsk og deretter oversatt til samisk ikke nødvendigvis styrker den samiske identiteten, da problemstillingene ikke er gjenkjennbare. Det samme kan også være tilfelle i forholdet mellom de ulike samiske språkene.

Både elever, foreldre og lærere i alle språkområdene meldte om stor interesse for å lære samisk. Forutsetningene og problemstillingene var ulike i språkområdene, men etterspørselen etter å lære samisk er økende skal vi tro representantene i intervjugruppene. Dette bekreftes også gjennom Strategisk plan der en viser til den positive elevtallsutviklingen og elever som velger å få opplæring i samisk.

I intervjuene ble det trukket fram at språkområdene har ulike utfordringer. Når det gjelder lule- og sørsamisk område er det stor mangel på ressurser, og da først og fremst menneskelige ressurser. Etterspørselen etter de som behersker lule- og sørsamisk er veldig stor, og samsvarer ikke med antall tilbydere. Dette gjelder så vel lærere som forfattere. Mangelen på personer som behersker lule- og sørsamisk gir også ringvirkninger i form av mangel på læremidler på disse språkene. I nordsamisk område er situasjonen en helt annen hva gjelder tilgangen på folk som behersker samisk. Utfordringene i dette området handler i stor grad om tilgangen på samiske læremidler i andre fag enn samisk. Disse problemstillingene kommer vi nærmer tilbake til.

I intervjugruppene kom det fram at jentene var generelt flinkere på skolen enn guttene. Samme trend gjør seg gjeldende på nasjonalt nivå. Dette kom også til uttrykk i samiskfaget. En av foreldrene fortalte at det hadde vært en markant nedgang i leselysten hos guttene etter at det ble ”politisk ukorrekt” å la guttene lese Hardy-guttene og jentene Frøken Detektiv. En av utfordringene i de samiske områdene, og dette ble spesielt trukket fram i lulesamisk språkområde, er at de skjønnlitterære bøkene appellerer mer til jentene enn til guttene. På denne måten stimulerer en leselysten hos jentene, mens det får motsatt effekt hos guttene.

Selv om målsettingene om å styrke samiske språk, kultur og identitet bekreftes gjennom både spørreundersøkelse og intervjugruppene understrekes det samtidig at det er mye idealisme og ”dugnadsinnsats” blant lærere for å skaffe og tilpasse samiske læremidler til undervisning. Mange var bekymret over situasjonen og mente at det var et tidsspørsmål før ”ildsjelene” ble utbrent. Det ble også trukket fram at det i altfor stor grad er opp til den enkelte lærer/forelder å sikre at samiske elever får undervisning i og på samisk.

På denne måten har realisering av en lovmessig rettighet blitt overlatt til mer tilfeldige mekanismer. Lærerne ønsker å følge samisk læreplan, og strekker seg langt for dette, men

opplever at det ikke finnes tilstrekkelige læremidler i de ulike fagene. Dette ble spesielt trukket fram i lule- og sørsamisk område.

Interessen og etterspørselen etter å lære samisk er økende, men det kom også fram at det å være tospråklig også medførte faglige utfordringer. Det var i mange tilfeller problematisk å ha lærebøker og undervisning innenfor et fagområde på samisk når dekningsgraden ikke fulgte hele utdanningsløpet (grunnskole og videregående opplæring). Et eksempel som ble trukket fram var at fagtermene og kompleksiteten innenfor matematikk og fysikk i seg selv var svært vanskelig. Dette ble enda mer komplekst og vanskelig når en i tillegg vekslet mellom lærebøker på samisk og på norsk. Fagtermene måtte læres og forstås på to språk samtidig.

5.3 Kvalitet og nytteverdi

I retningslinjer og kriterier for læremiddelutvikling vektlegges læremiddelets kvalitet i forhold til faglige og pedagogiske kriterier samt forholdet til gjeldende læreplanverk. Nytteverdien til læremidlene blir vurdert i denne sammenhengen.

I spørreundersøkelsen kan det synes som om de fleste (55 %) mener at dagens samiske læremidler er av god kvalitet. 17 % var uenig i dette, mens 28 % valgte å svare ”vet ikke”. Den relativt store ”vet ikke” gruppen kan imidlertid indikere en viss usikkerhet om hva som menes med god kvalitet. I utgangspunktet var det utfordrende å skulle måle brukernes oppfatning av kvalitet, fordi dette begrepet ikke er entydig. På denne bakgrunn ble det laget påstander som skulle bidra til å belyse kvalitet bedre. Her ble det brukt formuleringer som beskriver enkelte målsettinger i L97S. Påstandene var som følger:

- *De samiske læremidlene ivaretar og styrker elevenes kjennskap til lokale tradisjoner, historie og verdier*
- *De samiske læremidlene bidrar til å stimulere elevenes ulike interesser og anlegg*
- *De samiske læremidlene bidrar til kreativitet og styrker elevenes kritiske sans*

Totalt sett var det flest respondenter som sa seg enige i disse påstandene. Samtidig bidro det ikke til å redusere antallet ”vet ikke svar”. I intervjugruppene mente de fleste at de samiske læremidlene hadde god kvalitet, men samtidig ble det ansett som problematisk å skulle ta stilling til dette. Mange understreket at det ikke eksisterte flere samiske læremidler innenfor samme fagområde og nivå som kunne gi grunnlag for sammenlikning og kvalitetsvurdering. De samiske læremidlene som var til rådighet ble brukt uansett kvalitet, for å unngå for stor overvekt av norske læremidler.

I Strategisk plan skal hovedvekten legges på samisk egenproduksjon. Det var derfor interessant å avdekke om brukerne mener det er kvalitetsforskjeller mellom læremidler som er utviklet og produsert av norske forlag i forhold til samiske forlag. I dette perspektivet ble det også stilt spørsmål i spørreundersøkelsen om brukerne opplevde kvalitetsforskjeller mellom læremidler som er oversatt fra norsk til samisk, og læremidler som er utviklet på samisk. En stor andel gir uttrykk for at de ikke vet (48 %), mens 35 % opplever forskjell i kvalitet knyttet til innhold, språk og pedagogikk på samiske læremidler utviklet av norske forlag i forhold til samiske forlag. De mener kvaliteten er bedre når læremidler er utviklet av samiske forlag. De som er uenig i dette utgjør 17 %. Det samme mønsteret tegner seg under påstanden om at samiske læremidler utarbeidet på samisk er av bedre kvalitet enn læremidler oversatt fra norsk til samisk. I intervjugruppen hersket samme usikkerhet rundt disse aspektene.

Intervjugruppene mente dette også måtte sees i forhold til ulike fagområdene. I tillegg mente de at bakgrunnen til forlaget kunne ha betydning for kvalitetsforskjeller i de tilfellene der lokal tilhørighet og kjennskap er viktig for utvikling av læremidlene. Eksempelvis innen samfunnsfag og historie vil det bli sikret et bedre lokalt innhold dersom de lages med utgangspunkt i samiske områder på samisk. De fleste i intervjugruppene mente at forlagenes bakgrunn spiller en mindre rolle i realfag som matematikk og fysikk. De samme vurderingene ble gjort i forhold til oversatte læremidler.

På bakgrunn av den store prosentandelen til ”vet ikke gruppen” i spørreundersøkelsen og synspunkter som kom frem i intervjugruppene ser det ikke til at man kan trekke noen entydige konklusjoner. Spørsmålene i undersøkelsen kan ha vært for generelle til å fange opp kvalitetsvurderinger knyttet til forlagenes bakgrunn (samiske/norske) og forholdet mellom oversatte og samiskproduserte læremidler.

Når det gjelder forslag til hvordan man kan sikre god kvalitet på læremidlene kom det frem av spørreundersøkelsen at man, for å nå dette målet, er avhengig av dyktige læremiddelforfattere med høy formalkompetanse. Viktig var det også å rekruttere dyktige kultur- og språkbærere. Utfordringen vil like fullt være å sikre dette i språkområder som preges av menneskelig ressursmangel. I intervjugruppen fra sørsamisk område ble det fortalt at det var vanskelig å søke permisjon som lærer for å skrive lærebok, på grunn av skolens problemer med å finne en vikar som behersket sørsamisk godt nok til undervisningsformål. Det ble også uttrykt at læremiddelprodusent burde ha større kontakt og bedre samarbeid med opplæringsmiljøer og språksentre enn det som er tilfelle i dag.

5.4 Tilgjengelighet og bruk

Det er av interesse å fremskaffe en oversikt over hvilke type samiske læremidler som brukes, derfor var utgangspunktet for spørreundersøkelsen å avdekke dette brukeromfanget.

Undersøkelsen ble knyttet til satsinger og prioriteringer av samiske læremidler på de ulike områdene i henhold til Strategisk plan. For å kartlegge brukeromfanget av læremidler ble undersøkelsen delt opp i følgende grupper:

- Barnehager
- Grunnskole:
  - nordsamisk språkgruppe
  - lulesamisk språkgruppe
  - sørsamisk språkgruppe
- Videregående skole

I denne delen av spørreundersøkelsen ble respondentene bedt om å svare på spørsmål som knyttet seg til institusjonsnivået de representerte og eventuelt de språkgruppe(-r) skolen omfattet. Eksempelvis svarte respondenter fra barnehagen kun på spørsmål som var knyttet til barnehager, mens en rektor fra grunnskolen forholdt seg til spørsmål om grunnskolen og innen språkgruppen(e) skolen dekket.

Det som imidlertid viste seg var at denne inndelingen førte til svært få respondenter i hver gruppe. Av totalt 53 respondenter var det 28 fra barnehagesektoren og 9 fra videregående skole. På grunnskolenivå var det 16 personer som svarte, og denne gruppen ble videre delt opp i de ulike språkgruppene. I spørreskjemaet kunne de krysse av for de spesifiserte læremidlene de brukte, eller mellom svaralternativene ”vet ikke”, ”nei” eller ”finnes ikke”.

Disse svaralternativene ble satt opp for hvert enkelt læremiddel vi ønsket å kartlegge. Videre ble det forklart at svaralternativet ”nei” skulle benyttes dersom de ikke brukte de respektive læremidlene på skolen, mens svaralternativet ”finnes ikke” skulle brukes når de visste at læremiddelet det ble spurt om ikke var tilgjengelig på markedet, altså ikke utviklet. Denne type svarform ble brukt i tilknytning til grunnskole og videregående skole.

Det var få fra skoleverket som krysset av for bruk av læremidler. De fleste valgte ”vet ikke”. Her varierte denne svargruppen mellom 51 % - 67 %. Det kan indikere at flertallet av skoleledelsen ved de ulike skolene enten ikke vet hvilke type samiske læremidler som benyttes på skolen, eller at de ikke har oversikt over tilgjengelige samiske læremidler. Kanskje viser det til og med at de ikke vet noen av delene. En av rektorene viste til at det var opp til den enkelte faglærer å utvikle undervisningen og ta i bruk de læremidlene som passet. Noen kopierte fra forskjellige læremidler eller lånte fra andre lærere, derfor hadde ikke rektor oversikt over hvilke samiske læremidler som ble brukt. Dette var en respondent fra en skole som inngår i det samiske forvaltningsområdet.

Disse tolkningene underbygges av intervjugruppene. Her var det flere lærere som fortalte om utbredt bruk av kopier for å kunne tilpasse og sikre et godt nok samisk undervisningstilbud. Intervjugruppene kunne fortelle om fravær av systemer på skolene som kunne bidra til å sikre en god oversikt over tilgjengelige samiske læremidler. I praksis ble dette et ansvar for den enkelte faglærer. Her ble det uttrykt frustrasjoner over hvor vanskelig det var å skulle skaffe seg en slik oversikt. Det var få tilgjengelige lister på internett som ga en samlet presentasjon over utgitte samiske læremidler. Det enkelte forlag har kun lister over egne produkter, og mange mente at Sametingets hjemmeside var både innvinklet og komplisert med forskjellige sider for ulike type læremidler.

I denne delen av spørreundersøkelsen ønsket vi også å avdekke hvor mange som var fornøyde med tilbudet av samiske læremidler for planperioden 2001-2005. Respondentene måtte derfor ta stilling til påstanden om at det er produsert tilstrekkelig antall læremidler for henholdsvis barnehage, grunnskole og videregående skole. Her avtegner det samme mønsteret seg ved at de fleste svarer ”vet ikke”. Forutgående diskusjon om bruk av læremidler kan samtidig bidra til å forklare resultatet. Dersom det er slik at flertallet ikke har oversikt over hvilke samiske læremidler som eksisterer på markedet er det naturligvis vanskelig å svare på denne påstanden. Det er dessuten mulig at begrepet tilstrekkelig antall samiske læremidler oppfattes forskjellig. Tar man eksempelvis utgangspunkt i at samisk og norsk er to likestilte språk og sidestiller norske og samiske læremidler, vil det ikke være tilstrekkelig antall samiske læremidler før man har oppnådd samme type omfang som norske læremidler.

De som svarte på spørsmål knyttet til barnehagesektoren fikk åpne svaralternativer. Det vil si at de måtte skrive inn hvilke typer læremidler de brukte. Her ble det avdekket et mangfold som spenner fra bøker, plakater, CD og film til bruk av lokalt tilpassede læremidler, rekvisita og redskaper. For sør- og lulesamiske områder kom det frem at det er en utfordring å skaffe personell som behersker språket godt nok til å kunne ta de samiske læremidlene i bruk i opplæringsøyemed. På spørsmål om hvilke type læremidler man har behov for å utvikle, ble det pekt på behovet for et større utvalg av samme type materiell. De fleste trakk frem behovet for flere læremidler som bidrar til språkutvikling og terminologi tilpasset barnehager. Her ble det også vist til behovet for lærebøker og hefter som kombinerer både norsk og samisk. Det ble også pekt på behov for flere læremidler og leker som bidrar til å styrke samisk kultur og kunst. Læremidler som formidler natur og miljø samt samisk næringsvirksomhet var også ønsket av flere.

De som forholdt seg til spørsmål for grunnskole og videregående skole måtte også svare på hvilke type læremidler man mente det var behov for å utvikle. Generelt er det et ønske om å utvikle nye læremidler innenfor de fleste fag og på alle nivåer. Ønsket om bedre digitale læremidler var stort. I sør- og lulesamisk språkområde ble behovet for ordbøker og grammatikkbøker spesielt trukket frem. Innen videregående opplæring ble behovet for samiske læremidler for yrkesfaglige retninger fremhevet. I intervjugruppene kom det også frem at man savnet en progresjon i lærebøkene som i større grad gjenspeilet utdanningsløpet. Her ble det videre påpekt at på sør- og lulesamisk er det få tilgjengelige læremidler, og derfor blir de samme læremidlene brukt som undervisningsmaterieell på flere klassetrinn. Intervjugruppene mente også at det var behov for flere læremidler som formidlet mer tidsaktuelle tema og problemstillinger. De understreket at det var viktig å skape bevissthet omkring den samiske kultur og historie, samtidig som man også fikk innblikk og forståelse for dagens samiske samfunn. I intervjugruppen fra nordsamisk område ble det fremmet et ønske om en grunnbok med tilhørende tema- og oppgavehefter innenfor samme fagområde i stedet for flere mindre bøker og mange temahefter.

I intervjugruppene i de forskjellige språkområdene kom forskjellene tydeligere frem mellom nordsamisk område og sør- og lulesamisk område. For mens den nordsamiske intervjugruppen viste til behovet for flere eller mer oppdaterte samiske læremidler innenfor de ulike fagene var det for de to andre intervjugruppene fokus på utvikling av flere læremidler på sør- og lulesamisk. Her ble det generelle behovet for læremidler på deres eget språk understreket.

I den siste delen av spørreundersøkelsen ble det fokusert på læremidler som rettes mot voksne med rett til grunn- og videregående opplæring samt bruk av temahefter og IKT-læremidler. Her ble alle mottakerne av spørreskjemaet, uavhengig av brukergruppe, invitert til å svare.

På samme måte som tidligere i undersøkelsen ble påstanden om at det var utviklet tilstrekkelig mange læremidler tilpasset etter- og videreutdanning preget av "vet ikke" svar. Dette temaet ble også berørt i gruppeintervjuene. Her kom det frem at det har vært relativ liten pågang fra voksne samer som ønsker tilrettelagt etterutdanning på grunnskole eller videregående nivå. Skolene har derfor heller ikke satset på dette. De mente likevel at det er et lite antall tilgjengelige læremidler spesielt tilpasset denne gruppen, og overfor voksne elever vil verken læremidler for barnehage eller grunnskole være egnet.

Siden utvikling av flere temahefter er en prioritert satsing i Strategisk plan ble det stilt spørsmål i undersøkelsen om det har vært produsert flere temahefter i denne perioden og om skolene har tatt disse i bruk. 59 % svarte "vet ikke" om skolen brukte flere temahefter enn tidligere, og 74 % "vet ikke" på spørsmålet om de visste at det var produsert flere temahefter. I intervjugruppene ble likevel nye temahefter etterlyst. Her uttrykte de fleste at de ikke hadde merket noe til denne spesielle satsingen. Behovet for temahefter ble nevnt innenfor de fleste fagområdene.

I planperioden ble det også rettet en spesiell innsats mot utvikling av flere digitale læremidler. Nok en gang valgte de fleste svaralternativet "vet ikke" (52 %) til påstanden om at det var godt tilrettelagt for bruk av IKT-læremidler. 37 % var uenig, mens bare 11 % var enig. I undersøkelsen kom det også frem av at de fleste elektroniske læremidlene som ble benyttet var på norsk, og at det var et stort behov for å utvikle flere elektroniske læremidler på samisk innenfor de fleste fagområdene. Dette samsvarer med det som ble uttrykt i gruppeintervjuene,

og enkelte viste til at skolene ikke hadde tilrettelagt godt nok for å kunne utnytte denne type læremidler på en god nok måte.

5.5 Rollene til forlag, kommuner og Sametinget

Den siste delen av spørreundersøkelsen skulle bidra til å avdekke andre forhold enn brukeromfang av læremidler. Her ble stilt spørsmål omkring forlagenes ansvar som læremiddelprodusent, samtidig som kommunenes rolle og sametingets rolle skulle vurderes. Flertallet valgte å svare ”vet ikke” i forhold til påstandene om at forlagene ivaretar produksjon og markedsføringen av læremidlene på en god måte (62 % i henhold til produksjon, og 58 % i henhold til markedsføring). Intervjegruppene understreket behovet for bedre markedsføring av produktene. Enkelte hadde sett annonser om nye læremidler i avisen, men mange mente at skolene ikke alltid fikk tilsendt et eksemplar av det nye læremiddelet fra forlagene. De fleste mente at det var et stort behov for å få læremidler raskere utviklet enn det som er tilfelle i dag. Her ble det også vist til flere læremidler som har vært påbegynt for lenge siden, men som man mener ikke er blitt ferdigstilte. På påstanden om kommunene i tilstrekkelig grad prioriterer innkjøp av samiske læremidler var det 27 % som var uenig i dette, mens 23 % var enige. ”Vet ikke” gruppen utgjorde 51 %.

Undersøkelsen ble avsluttet med å sette søkelyset på Sametinget og rollen som bestiller og formidler av læremidler, samt en vurdering av Sametingets kompetanse til å ivareta forvaltningsrollen. Også her ble svarene preget av ”vet ikke”. Gruppeintervjuene bar preg av en viss følelse av avstand til Sametinget, og dette kom sterkere til uttrykk jo lenger geografisk bort fra Finnmark man befant seg. Her kan det nok hevdes at dette ikke er overraskende, da brukerne i form av lærere, foreldre, elever og ledelse for skoler og barnehager ikke vanligvis har direkte kontakt med Sametinget. Samtidig var det flere i intervjegruppene som hadde prøvd å komme i dialog med Sametinget, men satt med følelsen av å ikke bli hørt eller klare å få svar på det de var ute etter.

5.6 Vurderinger

Det er viktig å presisere at verken spørreundersøkelsen eller gruppeintervjuene skulle tilstrebes strenge vitenskapelige krav til validitet, men heller bidra til å tilføre evalueringen et bilde av brukernes opplevelser og erfaringer med samiske læremidler. Med bakgrunn i antall respondenter og svarprosent bør det understrekes at det enkelte svar gir store prosentvise utslag. Det vil være behov for å gå grundigere til verks på flere av områdene som er blitt belyst for å kunne trekke sikrere konklusjoner. Til tross for dette er det, gjennom gruppeintervjuer og spørreundersøkelsen, avtegnet en del utfordringer og problemstillinger som bør kommenteres.

Både gjennom gruppeintervjuene – i alle språkområdene – og spørreundersøkelsen ble det bekreftet at det overordnede målet/visjonen i Strategisk plan, er i takt med brukernes oppfatning. Samiske læremidler, uavhengig av nivå og fag, er et viktig bidrag for å styrke samisk språk, kultur og identitet. Det er et ønske å lære seg samisk og å lære på samisk, og dette kommer til uttrykk både gjennom foreldre til samiske barn, samisk ungdom og lærere som underviser i samisk.

Det er store ulikheter mellom de ulike språkområdene hva gjelder utfordringer og behov. I nordsamisk språkområde etterspørres læremidler på samisk innenfor ulike fagområder og gjennom hele utdanningsløpet. I lule- og sørsamisk område er det behov for helt grunnleggende bøker på samisk slik som ord- og grammatikkbøker. I disse språkområdene er det også en stor utfordring at det er få som behersker språkene muntlig så vel som skriftlig.

Når det gjelder brukeromfanget av læremidler rettet mot grunnskole og videregående opplæring, er det etter vår oppfatning, resultater som tyder på at skolene har liten oversikt over eksisterende og tilgjengelige samiske læremidler. Det kommer klart til uttrykk at ansvaret for å ivareta loven og bestemmelsene i samisk læreplanverk i praksis hviler på den enkelte lærer, forelder eller elev. En rettighet og et nasjonalt ansvar er i stor grad blitt pulverisert og overlatt til enkeltindividet.

Det er avdekket et stort behov for kommunikasjon og markedsføring av hvilke samiske læremidler som er tilgjengelig. Den enkelte lærer er i liten grad klar over hvilke typer læremidler som blir produsert. Det blir hevdet at ingen vet hvem som har denne type oversikt, eller om den finnes, og verken forlagene eller Sametinget kan gi svar ved konkrete henvendelser. Dette er et signal om at det er nødvendig med bedre informasjon og synliggjøring av eksisterende læremidler.

Mye tyder på at heller ikke skolens ledelse har oversikt over egen bruk av samiske læremidler, eller over kommunenes prioriteringer når det gjelder innkjøp av samiske læremidler. Manglende oversikt og kunnskap om samiske læremidler bidrar til å svekke skolens og kommunenes ansvar for å sikre elevers lovmessige rett til undervisning og tilgang til læremidler på samisk.

Gjennom evalueringen er det også avdekket at det er utbredt bruk av kopiering av samiske læremidler på både grunnskolenivå og videregående opplæring. Det er grunn til å tro at omfanget av kopieringen overgår avtalen om "copy right", og dette bør kartlegges nærmere.

6 Vurderinger og tilrådninger

I det følgende kapitlet trekkes de viktigste funnene fra evalueringen sammen for å gi en helhetlig vurdering av tilskuddsordningen i forhold til de problemstillingene som ble reist i mandatet for evalueringen. Mandatet i evalueringen er i hovedsak knyttet til å kartlegge effekter av samisk læremiddelutvikling, avdekke om målene i strategisk plan for læremiddelutvikling er oppnådd og om det er behov for å gjøre endringer i tilskuddsordningen. Sametingets rolle i læremiddelproduksjonen blir også vurdert, og avslutningsvis presenteres tilrådninger overfor Sametinget for det videre arbeidet med samisk læremiddelproduksjon.

6.1 Grad av måloppnåelse

Når det gjelder Strategisk plan 2001-2005 gir denne en kort og informativ tilstandsbeskrivelse og et godt utgangspunkt for forstå utfordringer og behov i planperioden. Elevtallsutvikling, dekningsgrad av læremidler, antall igangsatte prosjekter, oversikt over forfatter- og forlagssituasjon og til sist informasjon om progresjon i læremiddelutviklingen er nyttig kunnskap.

Strategisk plan burde imidlertid hatt en tydeligere struktur i forhold til mål, strategier og tiltak. Planen har ikke en overordnet målformulering, og heller ikke delmål knyttet til ulike innsatsområder. Dette gjør det vanskelig å vurdere om man i perioden har oppnådd målsettingene, både på overordnet og delmål-nivå. Visjonen bør være uttrykk for et ønsket framtidsbilde, og ikke uttrykt som et konkret og verifiserbart mål slik den er i Strategisk plan. Dersom en legger til grunn at visjonen om ”*styrking og utvikling av samisk språk, kultur og identitet*” i Strategisk plan kan forstås som en overordnet målsetting, bekrefter brukerne gjennom denne evalueringen, at samiske læremidler har en slik funksjon. Denne overordnede målsettingen kan man derfor si er oppnådd i planperioden.

Definisjonen av samiske læremidler er vid og favner et bredt spekter av læremidler. Dette må legges til grunn i vurderingen av grad av måloppnåelse. Det er viktig å ha en vid definisjon av samiske læremidler, men når det gjelder utvikling og produksjon av samiske læremidler innenfor en gitt budsjetttramme og tidsperiode, bør definisjonen snevres inn. Når brukerne henviser til samiske læremidler, er det underforstått at dette i stor grad dreier seg om læremidler på samisk (språket). I forhold til de prioriteringene som gjøres med utgangspunkt i Strategisk plan vil det være mest hensiktsmessig å legge en definisjon til grunn som gjengitt i punkt tre, første setning: ”Læremidler utgitt på de samiske språk, dvs. nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk (side 5 i Strategisk plan).

Legger en til grunn at det beskrevne omfanget på satsingen (kapittel 5 i Strategisk plan) skal være oppnådd i planperioden er det grunn til å stille spørsmål ved realismen i disse ambisjonene. Dette sett på bakgrunn av de økonomiske bevilgningene i de årlige budsjettene og det faktiske antall ferdigstilte læremiddelprosjekter (gjennomstrømmingstid og dekningsgrad). Et annet moment som fortjener oppmerksomhet er behovet for samiske læremidler sett i forhold til tilgjengelig kompetanse og kapasitet hos produsent (forfattere og forlag). Det er avdekket at behovet for samiske læremidler er stort både når det gjelder ulike fagområder og språkområder, men den lave tilgangen på fagfolk som kan produsere samiske læremidler gir grunn til bekymring. I så måte er utfordringene knyttet til både økonomi og

tilgang til fagpersonell, og en økning i de økonomiske rammene medfører nødvendigvis ikke en økning i produksjonen av samiske læremidler.

Dersom prioriteringslistene som gjengis i kapittel 5 i Strategisk plan skal forstås som målsettinger vurderes disse å være for detaljerte for en planperiode på fem (seks) år.

6.2 Effekter av tilskuddsordningen

Denne evalueringen skal bidra til å vurdere effekter av tilskuddsordningen til samiske læremidler. Det er spesielt to typer effekter som er viet stor oppmerksomhet. Den ene er effekter i forhold til målsettingen om økt tempo og større volum i produksjonen av samiske læremidler, som berører produktivitet og økonomistyring. Den andre er om læremiddelordningen har bidratt til ønskede samfunnseffekter, og brukerperspektivet vil her være i fokus.

6.2.1 Økonomistyring og produktivitet

I planperioden 2000-2005⁴⁰ var det totalt 373 pågående læremiddelprosjekter, og av disse var 315 prosjekter startet opp i planperioden. Ved utgangen av 2005 var totalt 188 læremidler ferdigstilt hvorav 146 var påbegynt i planperioden. Totalt gir det en gjennomføringsgrad på 50 %. I planperioden isolert er gjennomføringsgraden på 46 %.

Gjennomsnittstiden på gjennomstrømningen av totalt ferdigstilte læremiddelprosjekter i planperioden er på 2,5 år. S man på planperioden isolert synker gjennomsnittstiden på ferdigstilte læremidler til 2 år.

Sametingets målsettinger om raskere fremdrift og større produksjon av samiske læremidler kan ikke sies å være oppnådd i planperioden 2000-2005. Denne vurderingen gjøres spesielt med bakgrunn i at kun halvparten av påbegynte læremidler ble ferdigstilt i planperioden. Gjennomføringsevnen kan derfor ikke sies å være tilfredsstillende. Konsekvensen av denne situasjonen er at etter hvert som de påbegynte læremiddelprosjektene faktisk ferdigstilles, så vil den gjennomsnittlige gjennomføringstiden øke.

Årsaken til den lave andelen av ferdigstilte samiske læremidler er sammensatt, men evalueringen bekrefter at begrensede ressurser og kapasitet på utviklingssiden i stor grad bidrar til den lave gjennomstrømningsfarten. Både Strategisk plan og evalueringen av forrige planperiode 1996-2000 (Agenda) viser til samme type utfordringer. Det er derfor all grunn til nå å behandle dette nærmere i kommende periode, men da med et bredt perspektiv i forhold for de samiske forlagene. Tilskuddsordninger til læremiddelproduksjon vil i en slik sammenheng representere et aspekt, men det vil i tillegg være viktig å vurdere betydningen av å opprettholde en stabil samisk forlagsbransje. Denne vurderingen må igjen sees opp mot målsetninger om økt tempo og volum i produksjonen av samiske læremidler. Ulike strategier vil måtte vurderes, og det er i denne evalueringen skissert to ulike strategier for læremiddelstøtte:

- Ved å dreie fokuset fra kun utviklings- og produksjonskostnader til økonomiske incitament for å bygge opp kapasiteten hos forlagene

---

⁴⁰ Det gjøres oppmerksom på at Strategisk plan 2001-2005 startet i 2000.

- Ved å styre tilskuddsordningen på en slik måte at forlagsbransjen blir preget av færre og større samiske forlag som har den nødvendige kapasitet til å påta seg oppdrag.

Prinsipper og strategier for beregning av tilskudd til utvikling av læremidler bør være avklart før man diskuterer størrelse på ulike honorarer og satser. Forfattersituasjonen løses ikke med kun å øke forfatterhonoraret, spesielt gjelder dette utvikling av sør- og lulesamiske læremidler. Dette bør ses i sammenheng med hvordan man sikrer at forlagene ivaretar ansvaret for oppfølging av forfattere, og hvilke tiltak som bør iverksettes for å utvikle en stabil kjerne av læremiddelforfattere. Det vil i et slikt perspektiv være hensiktsmessig å satse på en kombinasjon av tilskuddsordninger og tilretteleggende aktiviteter som bidrar til kompetanse- og språkutvikling.

Et annet viktig aspekt ved denne evalueringen har vært å vurdere om læremiddelordningen administreres på en kostnadseffektiv og hensiktsmessig måte. Når det gjelder eksisterende retningslinjer og kriterier for læremiddeltilskudd viser evalueringen at det kan være et behov for mindre endringer for å forenkle regelverket. Det er imidlertid grunn lag for å reise kritikk mot Sametingets forvaltningspraksis når det gjelder prosjektutbetalinger. Evalueringen avdekker utbetalinger av hele tilskuddsbeløpet til et betydelig antall prosjekter som ikke er ferdigstilte. Dette omfatter 47 prosjekter og et samlet tilskudd på kr12 159 770, noe som utgjør omlag 20 % av totalt avsatte budsjettmidler i planperioden. Denne praksisen svekker økonomistyringen, og går på tvers av Sametingets egne retningslinjer. I tillegg avskjærer det mulighetene for avkorting av tilskuddet, som er den mest effektive sanksjonsmuligheten overfor tilskuddsmottakerne og er nedfelt i retningslinjene. Et annet kritikkverdig forhold er manglende rutiner for enhetlig regnskapsføring av tilskuddene. Sametingets regnskap i planperioden avdekker ulik praksis og er til dels mangelfulle. Manglende informasjon om tilskuddsbeløp og oppstartsdato for enkelte prosjekter kan bidra til å hemme en effektiv ressursforvaltning av midlene. Eksempelvis er kun 6 av totalt 16 avbrutte prosjekter avbrutt bokført med tilskuddsbeløp. Til tross for et relativt beskjedent antall prosjekter utgjør disse til sammen et betydelig beløp på kr 718 795. Det er til dels mangelfull informasjon om hvordan disse midlene faktisk er disponert.

6.2.2 Brukereffekter av tilskuddsordningen

I vurderinger av måloppnåelse for samisk læremiddelutvikling vil brukernes oppfatninger og forventninger være sentrale. Etterspørsel og behov hos brukerne er viktige parametere for å vurdere i hvilken grad man har lyktes med å produsere mange nok læremidler, læremidler med god nok kvalitet og riktig type læremidler. I denne evalueringen er brukere definert som elev, lærer/pedagogisk personell, rektor/virksomhetsleder og forelder i tilknytning skole og barnehage.

Evalueringen har avdekket et behov for flere samiske læremidler generelt, men det er store forskjeller mellom de ulike språkområdene når det gjelder disse behovene. I nordsamisk språkområde etterspørres flere læremidler på samisk innenfor ulike fagområder og som dekker hele utdanningsløpet. I lule- og sørsamisk område er det behov for grunnleggende bøker på samisk slik som ord- og grammatikkbøker.

Når det gjelder brukeromfanget av læremidler rettet mot grunnskole og videregående opplæring, tyder resultater i evalueringen på at skolene har liten oversikt over eksisterende og tilgjengelige samiske læremidler. Heller ikke forlagene eller Sametinget kan skaffe en slik oversikt ved konkrete henvendelser. Det hevdes også at det er lite informasjon å hente på

nettet og mange syntes Sametingets hjemmeside er vanskelig å finne frem i. Det kommer klart til uttrykk at ansvaret for å ivareta loven og bestemmelsene i samisk læreplanverk i praksis hviler på den enkelte lærer, forelder eller elev. En rettighet og et nasjonalt ansvar er i stor grad blitt pulverisert og overlatt til enkeltindividet. Dette inntrykket forsterkes når evalueringen også avdekker at heller ikke skolenes ledelse har oversikt over egen bruk av samiske læremidler, eller over kommunenes prioriteringer når det gjelder innkjøp av samiske læremidler. Manglende oversikt og kunnskap om samiske læremidler bidrar til å svekke skolens og kommunenes muligheter til å sikre elevers lovmessige rett til undervisning og tilgang til læremidler på samisk.

Dette viser at behovet for kommunikasjon og markedsføring av hvilke samiske læremidler som er tilgjengelig er stort, men forlagene prioriterer ikke direkte kontakt med skoler og barnehager. Sametinget gjennomførte i begynnelsen av planperioden flere læremiddelutstillinger, og i intervjuene med brukergruppene ble dette trukket frem som positive tiltak, men de savnet hyppigere utstillinger. Dette er et samlet sett signaler om at det er nødvendig med bedre informasjon og synliggjøring av eksisterende læremidler. Når det hevdes at både Sametinget og forlagene har for liten kontakt med brukerne vil det være viktig å legge til grunn en bred brukerundersøkelse før prioriteringer og satsinger på læremiddelutviklingen skal bestemmes for kommende planperiode.

6.3 Sametingets rolle

I mandatet for denne evalueringen inngår det også vurdering om forvaltningen av midler til utvikling av samiske læremidler fortsatt bør være Sametingets ansvarsområde. I denne forbindelse er det i evalueringen valgt å utdype Sametingets ansvar for læremiddelordningen gjennom tre ulike roller. For det første har Sametinget en påvirkningsrolle som politisk organ, og har ansvar for å definere målsettinger, strategier og tiltak for samisk læremiddelutvikling gjennom planverk og årlige budsjetter. Dernest har Sametinget en forvalterrolle og har ansvaret som tildelingsinstans for virkemidler, for oppfølging og kontroll av virkemiddelbruken, og for regler og retningslinjer. Den siste rollen Sametinget innehar er utviklingsrollen, knyttet til planlegging, overordnet prosjektstyring, veiledning, kvalitetssikring, kompetanseutvikling og evaluering.

Denne evalueringen ser nærmere på hvordan Sametinget har ivaretatt sitt ansvar for læremiddelutviklingen med utgangspunkt i rollene som forvalter og utvikler.

Disse aspektene ble diskutert i alle gruppeintervjuene, og i spørreundersøkelsen ble respondentene bedt om å ta stilling til om man mente Sametinget ivaretok utlysning av tilskudd og formidlingen av samiske læremidler på en god måte. I tillegg ble respondentene bedt om å vurdere om man mener Sametinget har tilfredsstillende kompetanse til å forvalte ordningen på en god måte. Evalueringen avdekker noe ulike synspunkter, men generelt foreligger det store forventninger til Sametinget. Gjennom de ulike intervjuene er det fremkommet en del kritikk av Sametingets håndtering av læremiddelordningen, men noe av denne misnøyen reflekterer imidlertid forventninger til Sametingets ansvar og funksjon som går utover Sametingets myndighetsområde eller oppgaver. Til tross for noe misnøye viser resultatene fra undersøkelsen og intervjuene at både brukere og forlag mener Sametinget bør ha ansvaret for den samiske læremiddelutviklingen.

Når det gjelder Sametingets ivaretagelse av ansvaret for læremiddelordningen i planperioden viser evalueringen at kontroll- og forvaltningsfunksjonen overfor læremiddelprodusentene er

styrket. Evalueringen viser at det fortsatt er et betydelig potensial når det gjelder tilrettelegging for kompetanseutvikling, nettverkbygging, dialog og samarbeid mellom aktører i læremiddelprosessen. Tiltak i denne sammenheng ville kunne ha stor betydning for både læremiddelforfattere, forlagene og Sametinget. Kompetanseutvikling og samarbeid anses å være viktige faktorer i forhold til målsetningen om økt volum og tempo i læremiddelproduksjonen, da økonomiske støtteordninger neppe alene vil løse de utfordringer som er blitt belyst i denne evalueringen. I Strategisk plan legges det opp til flere tiltak i planperioden som i stor grad hadde imøtekommet disse behovene. Disse er imidlertid ikke fulgt, slik som:

- kompetanseoppbygging gjennom seminarer og veiledning av forfattere, forlag og andre aktører
- tilrettelegging for bedre organisering av forfattere i team med sterkere oppfølging og bedre veiledning

Det er en vanskelig balansegang å ivareta behovet for kontroll og samtidig prioritere de nødvendige rollene som tilrettelegger og utvikler. På bakgrunn av funn i denne evalueringen er det grunn til å stille spørsmål ved om forvalterrollen og kontrollregimet har gått på bekostning av tilretteleggings- og utviklingsansvaret til Sametinget i planperioden. Dette reiser da en annen sentral problemstilling, nemlig om Sametinget bør ha forvaltningsrollen for læremiddelordningen. Kan eller bør den bli ivaretatt av andre instanser?

Disse spørsmålene vil kreve en grundigere behandling enn det som er mulig innenfor rammene av denne evalueringen. Slike spørsmål berører Sametingets myndighet og rolle i vid forstand. Samisk foreldrenettverk har foreslått at det bør opprettes et eget Samisk utdanningsdirektorat som får ansvaret for samisk opplæring, samiske læremidler, og som har instruksjonsmyndighet på tvers av alle andre forvaltningsnivå når det gjelder samiske saker. Bakgrunnen for dette forslaget er misnøye med dagens organisering av utdanningssektoren. De savner en instans med makt og myndighet i samiske utdanningsspørsmål. Når det gjelder den rene forvaltningsfunksjonen av tilskuddsordningen bør det vurderes om denne kan overføres til en annen institusjon, eksisterende eller nyetablering. I den sammenheng ville det vært en styrke om denne aktøren har nødvendig fagpedagogisk kompetanse. Selv om en slik løsning kan få store likhetstrekk med en direktoratsordning, vil den gi Sametinget mulighet til å fokusere på de funksjoner og oppgaver Sametinget bør ivareta og styrke i fremtiden.

Det er derfor viktig at Sametinget selv tar initiativ til større fokus og bevissthet om Sametingets fremtidige rolle i samisk læremiddelutvikling. I denne sammenheng vil det være et godt utgangspunkt å vurdere betydningen av de ulike rollene Sametinget ivaretar i forhold til læremiddelordningen. Som politisk organ er det av stor betydning at Sametinget har mulighet til å styre læremiddelutviklingen i ønsket retning gjennom fastsettelse av budsjetter og strategier. Dette vil også være i tråd med det overordnede målet med etableringen av Sametinget som politisk organ og institusjon i 1989. Sametinget skulle bl.a. bidra til å sikre og utvikle samisk språk, kultur og samfunn. Sametingets utviklingsrolle i forhold til læremiddelordningen er sterkt knyttet til påvirkningsrollen. Det er vanskelig å se hvilke andre aktører eller institusjoner som både har nødvendig legitimitet i det samiske samfunn, kompetanse og innsikt til å påta seg et slikt ansvar. På denne bakgrunn vil det derfor være viktig at fokuset rettes mot å styrke Sametingets utviklingsrolle i kommende periode.

6.4 Tiltrådninger for det videre arbeidet

På bakgrunn av ovenstående vurderinger gis det i det følgende tilrådninger for det videre arbeidet med utvikling av samisk læremiddelproduksjon.

Tiltrådninger:

Målsetting	Tiltak
Å ha plandokumenter for samisk læremiddelutvikling med operasjonaliserbare målsettinger, strategier og tiltak	Utarbeide Strategisk plan med visjon og overordnet målsetting samt utfordringer, innsatsområder med delmål, strategier og tiltak
Å sikre grunnlagsmateriale for evaluering av måloppnåelse i planperioden	Utarbeide årsrapporter knyttet til Strategisk plan og budsjetter for læremiddelutvikling samt avdekke eventuelle avvik Etablere enhetlige og standardiserte dokumenter for de årlige budsjettene
Å sikre oversikt over årlige disponeringer av læremidler gjennom enhetlige data for hvert læremiddelprosjekt	Etablere standardiserte og strukturerte system for regnskapsføring Etablere avsetningsordning eller regnskapskonto for midler fra avbrutte prosjekter
Å ha enkle og tydelige retningslinjer for læremiddeltilskudd	Redusere antall kriterier og krav ved å strukturere disse etter kvalitetskrav og kontrollkrav
Å ha hensiktsmessige krav som gjenspeiler et rimelig kost/nytte forhold når det gjelder kontroll	Fjerne kravet til revisorattestering av prosjekter over kr. 100.000

<p>Å bidra til å styrke tilretteleggende utviklingsarbeid for å sikre kvalitet og kompetanse i læremiddelproduksjonen</p> <p>Å bidra til å styrke tilretteleggende utviklingsarbeid for øke rekrutteringen og sikre en større stabil kjerne av samiske læremiddelforfattere</p>	<p>Kompetansehevende tiltak som seminarer og konferanser</p> <p>Etablere møteplasser mellom Sametinget, andre forvaltningsaktører, læremiddelprodusenter, utdannings- og forskningsinstitusjoner og forfattere</p> <p>En mer operativ veileder- og rådgivningsfunksjon</p> <p>Oppfølgende kartlegging og evaluering av effekten av ulike tilskuddsordninger for samisk bokproduksjon</p> <p>Kartlegge og evaluere betingelser og begrensinger for situasjonen for samiske læremiddelforfattere</p> <p>Etablere tettere samarbeid mellom Samisk høgskole for å sikre bedre effekter av studietilbudet i pedagogisk læremiddelutvikling gjennom:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sikre undervisning på de tre samiske språkgruppene • formidle og øke kunnskapen om læremiddelordningen • stille tydeligere og mer forpliktende krav til læremiddelutvikling hos studenter som mottar stipend og vurdere høyere stipendandel
<p>Å tilrettelegge for økt forsknings- og utviklingsarbeid som kan styrke den samiske læremiddelproduksjonen</p>	<p>Etablere tettere og formalisert samarbeid mellom Sametinget, andre forvaltningsaktører, FoU-institusjoner, forfattere og læremiddelprodusent for å bidra til produktutvikling og språkutvikling</p>
<p>Å styrke spesielt sør- og lulesamisk læremiddelutvikling</p>	<p>Utvikle strategier for læremiddelutvikling i sør- og lulesamisk språkområde</p>

<p>Å bedre formidlingen av tilgjengelige samiske læremidler</p>	<p>Videreutvikle nettportalen "Samisk læringsnett" ved å samle informasjonen om samiske læremidler samt å utvikle muligheter for søk på fagområder</p> <p>Gjennomføre læremiddelutstillinger i samarbeid med forlag, andre læremiddelprodusenter og relevante institusjoner</p>
<p>Å øke kunnskapsgrunnlaget om brukerbehov og brukeromfang i forhold samiske læremidler</p>	<p>Samarbeide med Fylkesmannens utdanningsavdeling for å kartlegge bruken av samiske læremidler i skolen og hvordan kommunens prioriteringer bidrar til å sikre elevers rettigheter til samisk opplæring.</p>
<p>Å initiere til større fokus og bevissthet om Sametingets fremtidige rolle i samisk læremiddelutvikling</p>	<p>Utrede Sametingets fremtidige rolle i samisk læremiddelutvikling i forhold til bl.a. politisk hensyn, utviklingshensyn og forvaltningshensyn.</p>

7 Referanseliste

- Agenda Utredning & Utvikling AS (2001). Evaluering av samisk bokproduksjon
- Bestemmelser i statlig økonomistyring
- Det samiske læreplanverket for den 10-årige grunnskolen. (1997) Det kongelige kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet.
- Hirvonen, Voukko (red.) (2005): Samisk skole i plan og praksis. Hvordan møte utfordringene i O97S? Evaluering av Reform 97. Samisk høgskole, Norges Forskningsråd og Calliidlagadus
- Rapport (1996): Samisk forlagsvirksomhet, støtte og rammebetingelser
- Sametinget: Budsjettoversikt 2001
- Sametinget: Budsjettoversikt 2002
- Sametinget: Budsjettoversikt 2003
- Sametinget: Budsjettoversikt 2004
- Sametinget: Budsjettoversikt 2005
- Sametinget: Handlingsplan for samiske særskilt tilrettelagte læremidler for barn, unge og voksne 2001-2004
- Sametinget: Kriterier for utvikling av læremidler
- Sametinget: Prioriteringslister – Samiske læremidler 2001
- Sametinget: Prioriteringslister – Samiske læremidler 2002
- Sametinget: Prioriteringslister – Samiske læremidler 2003
- Sametinget: Prioriteringslister – Samiske læremidler 2004
- Sametinget: Prioriteringslister – Samiske læremidler 2005
- Sametinget: Prosjektoversikt – Samiske læremidler 2001
- Sametinget: Prosjektoversikt – Samiske læremidler 2002
- Sametinget: Prosjektoversikt – Samiske læremidler 2003
- Sametinget: Prosjektoversikt – Samiske læremidler 2004
- Sametinget: Prosjektoversikt – Samiske læremidler 2005
- Sametinget: Regnskap 2000
- Sametinget: Regnskap 2001
- Sametinget: Regnskap 2002
- Sametinget: Regnskap 2003

- Sametinget: Regnskap 2004
- Sametinget: Regnskap 2005
- Sametinget: Retningslinjer for samiske læremidler
- Sametinget: Sametingsplanen 2002-2005
- Sametinget: Samisk læremiddelutvikling. Strategisk plan 2001-2005
- Sametinget: Strategisk plan for samiske barnehager 2002-2005
- Sametinget: Vedtak sak 6/97, pkt. VI
- Sametingsrådets vedtak sak R 028/06
- Sametingsrådets vedtak sak R 53/02
- Samisk utdanningsråd (1996): Samisk utdanningsråds 20 års internasjonale jubileumskonferanse
- St. meld. nr. 41 (1996-97) *Om norsk samepolitikk*
- www.regjeringen.no
- www.sametinget.no
- www.statped.no
- www.wis.no